

Rapport
til
kulturministeren
fra
Privatarkivudvalget
2008-2011

December 2011

Hovedrapport

INDHOLD

Side 2	Anbefalinger
Side 3-12	Hovedrapport
Side 13-23	Bilag 1: Redegørelse fra arbejdsgruppen vedr. private elektroniske arkivalier
Side 24-41	Bilag 2: Redegørelse fra arbejdsgruppen vedr. indsamling af forenings- og organisationsarkiver
Side 42-44	Bilag 3: Notat om samarbejde mellem arkiver og museer

ANBEFALINGER

- *Det anbefales, at Privatarkivdatabasen DANPA 3 videreudvikles til en platform baseret på samsøgning online (DPO – Danmarks Privatarkiver Online), og at der nedsættes en arbejdsgruppe, som udarbejder og gennemfører projekt.*
I denne forbindelse vil Privatarkivudvalget gerne have mulighed for at indsende ansøgning om projektmidler.
- *Det anbefales, at arbejdsgruppen vedrørende bevaring og formidling af digitale private e-arkivalier fortsætter, da det forventes, at der vil ske en stærk stigning i bevaring og modtagelse af private e-arkivalier i de kommende år. Arbejdsgruppen skal bl.a. have tilkommissorium at følge den fortsatte udvikling af SABA-værktøjerne og udbrede kendskabet og anvendelsen af disse.*
- *Det anbefales, at der med udgangspunkt i rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende indsamling af landsdækkende, regionale og lokale forenings- og organisationsarkiver i det kommende privatarkivudvalg drøftes, hvordan de sparsomme ressourcer bedst kan anvendes til at indsamle det mest værdifulde materiale.*
- *Det anbefales, at Privatarkivudvalget følger udviklingen af digitaliseringen på arkivområdet, og at medlemmerne gensidigt orienterer hinanden om igangværende projekter.*
- *Det anbefales, at Privatarkivudvalget fortsat nøje følger registrering, tilgængeliggørelse og formidling af arkivalier i museer og andre samlinger.*

HOVEDRAPPORT

Privatarkivudvalgets nedsættelse og kommissorium

Privatarkivudvalget har baggrund i § 5 i Lov nr. 337 af 14. maj 1992 om offentlige arkiver. Heri bestemmes det, at Statens Arkiver ”samarbejder med og er rådgivende over for andre kulturelle eller videnskabelige institutioner i arkivmæssig sammenhæng”, og at Kulturministeren ”kan nedsætte udvalg” til fremme af det nævnte samarbejde. Ved revisionerne af arkivloven i 1997 (Lov nr. 421 af 10/6-1997 § 5), 2002 (Lov nr. 1050 af 17/12-2002 § 45) og 2007 (lov nr. 532 af 6. juni 2007, lovbekendtgørelse nr. 1035 af 21. august 2007 § 45) blev formuleringen ændret til, at Kulturministeren ”nedsætter et udvalg” til fremme af samarbejdet mellem Statens Arkiver og andre kulturelle eller videnskabelige institutioner, der indsamler og bevarer private arkivalier som led i deres virksomhed. Dette betyder, at Privatarkivudvalget nu er et permanent udvalg.

Kort efter arkivlovens vedtagelse i 1992 nedsatte Kulturministeren det første privatarkivudvalg, som blev beskikket for perioden 1. januar 1993 - 31. december 1996. Udvalget afgav i juli 1996 en samlet rapport for sin virksomhed. Det første privatarkivudvalg nedsatte en række arbejdsgrupper, og det iværksatte forsøg med samkøring af data fra lokalarkivernes databaser med en række udvalgte databaser over privatarkiver fra andre arkivinstitutioner.

Efterfølgende har Kulturministeriet beskikket privatarkivudvalg for årene 1998-2000, 2001-03, 2004-07, og disse udvalg har afgivet rapporter til ministeriet i henholdsvis december 2000, december 2003 og december 2007.

December 2007 beskikkede Kulturministeriet et nyt privatarkivudvalg for perioden frem til 31. december 2011 med følgende kommissorium:

- Udvalget har til opgave at fremme samarbejde og koordination mellem Statens Arkiver og andre kulturelle og videnskabelige institutioner, der indsamler og tilgængeliggør private arkivalier.
- Udvalget kan drøfte spørgsmål i forbindelse med indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private arkivalier. Udvalget kan udforme udviklingsprojekter på privatarkivområdet.
- Udvalget har derudover til opgave at fremme tilgængeliggørelsen af private arkivalier.
- Udvalget kan nedsætte arbejdsgrupper til drøftelse af enkeltspørgsmål, eventuelt med deltagelse af sagkyndige, der ikke er medlem af udvalget.
- Kulturministeriet kan anmode udvalget om at afgive udtalelse i spørgsmål, der knytter sig til indsamling, bevaring, tilgængeliggørelse m.v. af private arkivalier.

- Rigsarkivaren indkalder til halvårlige møder og indkalder samtidig medlemmernes forslag til dagsorden.
- Udvalget afgiver i 2011 en rapport til kulturministeren om sit arbejde. Udvalget rapporterer efter ministeriets nærmere bestemmelse om gennemførelse af enkelte projekter, hvortil der er opnået støtte af offentlige midler.

Udvalgets sammensætning har været følgende:

Statens Arkiver:

Rigsarkivar, dr.phil. Johan Peter Noack (formand) [afløst november 2009 af rigsarkivar Asbjørn Hellum]

Arkivar, ph.d. Kenn Tarbensen, Erhvervsarkivet

Arkivar, dr.phil. Erik Nørr, Landsarkivet for Sjælland m.v.

Det kgl. Bibliotek:

Overarkivar, cand.mag. Ivan Boserup

Statsbiblioteket (Kvindehistorisk Samling):

Seniorrådgiver, cand.mag. Eva Lous [afløst april 2011 af afdelingsleder Eva Fønss-Jørgensen]

Nationalmuseet:

Museumsinspektør, mag.art. Ulla Kjær

Dansk Folkemindesamling:

Arkivar Lene Andersen

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv:

Forretningsfører Henning Grelle

Det danske Udvandrerarkiv:

Arkivleder, mag.art. Henning Bender [afløst februar 2008 af arkivleder Jens Topholm]

Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA):

Arkivleder Jens Erik Pedersen (næstformand) [afløst november 2009 af arkivchef Jørgen Thomsen]

Arkivleder Marianne Raasted [afløst 2010 af arkivleder Birgitte Herreborg Thomsen]

Kulturarvsstyrelsen:

Konsulent, cand.mag. Hanne Larsen [afløst november 2009 af konsulent, mag.art. Eske Wohlfahrt]

Organisationen Danske Arkiver (ODA):

Arkivleder Anette Månsson

Som sekretær for Privatarkivudvalget har arkivar, dr.phil. Erik Nørr, Landsarkivet for Sjælland m.v., fungeret i hele perioden.

Privatarkivudvalget har i løbet af de fire år holdt i alt otte møder, fem af møderne i Rigsarkivet, og et i henholdsvis Vejle, Aalborg og Odense.

Privatarkivudvalgets virksomhed

Privatarkivudvalgets vigtigste arbejdsområder har i perioden 2008-2011 været følgende:

1. Danmarks Privatarkivdatabase (DANPA 3) åbnet på nettet november 2010

En central opgave for Privatarkivudvalget har lige fra udvalgets start i 1993 været at skabe en fælles opdateret database, hvor man kunne søge oversigt over indholdet af de vigtigste privatarkiver i Danmark uafhængig af, hvilke arkivinstitutioner de blev opbevaret i. Første udgave af Danmarks Privatarkivdatabase (DANPA 1) blev åbnet af kulturministeren i marts 2000. En opdateret version (DANPA 2) blev tilgængelig på internettet i 2002.

I Privatarkivudvalgets rapport 2004-2007 blev det sat som mål for tredje version af Privatarkiv-databasen (benævnt DANPA 3), at dataleverandørerne til DANPA 2 fik mulighed for at levere en opdatering af deres data, samtidig med at der blev åbnet op for nye dataleverandører. Desuden skulle det visuelle udtryk forbedres, og søgemuligheder online skulle optimeres.

I efteråret 2007 blev der indgået aftale med en ny systemleverandør, World Web Interactive S/S (WWI), og med foreningen ARBIMUS om brug af deres datamodel - der bl.a. anvendte ABM-arbejdsgruppens forslag til fælles ABM standard og gav mulighed for nye materialegrupper, f.eks. fotografier. Der blev også indgået aftaler med centrale dataleverandører. De nære mål var derefter også at undersøge muligheden for løbende opdatering og at højne kvaliteten af resultatet af søgningerne. Endvidere skulle anvendelsen af ABM standarden sikre, at DANPA kunne søges online i samspil med andre databaser.

Det oprindelige tidsperspektiv var at præsentere DANPA 3 i april 2008. Imidlertid blev processen ramt af en række tekniske problemer og strukturelle udfordringer. De blev løst i efteråret 2010, og DANPA 3 kunne offentliggøres på internettet den 24. november 2010. Da var de allersidste tilretninger på plads og serveren flyttet til drift hos Dansk Data Arkiv i Odense. Teknisk kan der herefter løbende foretages opdateringer, forudsat at data er justeret og klargjort af dataleverandørerne i DANPAs fælles ABM format.

Indhold

DANPA 3 indeholder data fra lokal- og stadsarkiver (ARKIBAS-3 og ARKIBAS-4), Statens Arkiver (DAISY), Kulturarvsstyrelsen (Museernes Samlinger/REGIN), Det Kgl. Bibliotek, Frihedsmuseet, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Københavns Stadsarkiv (STARBAS) samt Det Danske Udvandrerarkiv. DANPA 3 har 1.007.496 poster inkl. fotos, hvor de tidligere versioner, DANPA 1 og 2, kun havde henholdsvis 90.000 og 120.000 poster og ingen fotos. Åbningen af DANPA 3 betyder, at der kan foretages søgninger i en væsentlig del af den private arkivalske kulturarv. DANPA 3 giver adgang til materiale i et langt større antal og med større differentiering end hidtil. Der er dog stadig begrænsninger i forhold til emne, tid og sted, da det kun er ARKIBAS data, der fuldt ud er konverteret til DANPA's emnestruktur. Den centrale indgang er derfor i praksis fritekstsøgningen.

Erfaringer og perspektiver

Med DANPA 3 er det for første gang i praksis muligt at søge efter materiale fra centrale institutioners forskellige databaser uafhængig af anvendte registreringsprincipper. Anvendelsen af det fælles ABM format giver mulighed for mere konsistens end tidligere, og dermed får brugerne større chancer for at foretage fornuftige søgninger med relativt troværdige/repræsentative resultater. I forlængelse af de fælles mapninger åbnes der endvidere op for efterfølgende at foretage analyser af forskellene. Der kan hermed skabes grundlag for fælles bearbejdning og tilbagemeldinger til de centrale dataleverandører.

Der findes desuden i DANPA 3 en ny funktionalitet, så alle dataleverandører kan tilpasse deres emneord, så de søges i DANPAs fælles emnestruktur. Denne proces er dog kun blevet gennemført for ARKIBAS data, men funktionaliteten med at tilpasse de forskellige emnestrukturer til en fælles standard er til stede og kan gennemføres ved efterfølgende opdateringer.

Med DANPA 3 er der skabt en platform, hvor databasen kan "overleve", så længe der er brug for en privatarkivdatabase til at gøre "stand-alone data" tilgængelige online. I et bredere perspektiv giver DANPA desuden erfaringer, der kan bruges i det fremadrettede arbejde med at søge sagligt online i eksisterende databaser.

Dermed er der også skabt et afsæt for DANPA's videreudvikling, jf. anbefalingen i Privatarkivudvalgets rapport 2004-07 om at undersøge DANPA's gradvise overgang til en platform baseret på samsøgning online.

2. Projektforslag DPO - Danmarks Privatarkiver Online

Med DANPA 3 er der for første gang skabt mulighed for samlet søgning i alle typer af privatarkivmateriale, der stammer fra de enkelte institutioners eller enheders databaser, selv om disse er meget forskelligt struktureret, både hvad angår beskrivelser og søgeord, og med anvendelsen af de fælles ABM standarder er der skabt afsæt for at udvikle nye strukturer for søgning i data.

Det næste naturlige skridt er derfor at udvikle principper for tværgående søgninger i data, der kan hentes online fra eksisterende baser. Langt den største del af de nationale privatarkivdata vil inden for de næste år være online tilgængelige. Dette er i sig selv positivt, men det betyder også, at det fremover vil blive meget svært og tidskrævende selv for den erfarne bruger med indsigt i forskellige registreringsprincipper, -systemer og -standarder at søge information om privatarkivmateriale på tværs af de eksisterende databaser. De må nødvendigvis søge i én database ad gangen, og man skal selv samle op på sine søgeresultater.

Privatarkivudvalget foreslår derfor at udvikle en helt ny online platform, DPO Danmarks Privatarkiver Online, hvortil der hentes data "on the fly" fra udvalgte privatarkivdata i datasiloer fra DAISY, REX, Museernes Samlinger, ARKIBAS, STARBAS, ABA. Der vil fortsat være arkivinstitutioner, som ikke kan levere data online. For at få disse data med, vil det stadig være nødvendigt med en opdateret udgave af DANPA 3.

Afgrænsningen til privatarkiver gør det muligt at komme hele vejen rundt i indhold og udfordringer og relatere sig til nationale og internationale standarder. På den baggrund vil der også være et afkast i form af afrapportering/modeludvikling, der kan bruges i andre relationer.

Hovedmålsætninger:

- Danmarks Privatarkiver Online skal være nem at gå til. Søgninger skal kunne foretages uden komplekse faglige forudsætninger.
- Det skal være muligt at fastholde/raffinere søgeresultater til videre brug og at generere formidlingsprodukter.
- Der skal være fokus på digitaliseret materiale, der er clearet til fri tilgængelighed, herunder foto, film, lyd.
- Der skal lægges vægt på design, usability og userstudies i udviklingsprocessen.

Tidsplan:

2012	Udarbejdelse af kravspecifikation
2012-13	Udvikling af platform
2013	Test og lancering

I tilknytning til DPO nedsætter Privatarkivudvalget en projektgruppe med repræsentanter fra relevante institutioner, der både repræsenterer det tekniske og det formidlingsmæssige aspekt. Arbejdsgruppen skal have til opgave både at udvikle og gennemføre projektet. Ansøgning om projektets gennemførelse vil blive udarbejdet med henblik på at blive tilstillet departementet til videre behandling.

3. Arbejdsgruppen vedrørende bevaring og formidling af private e-arkivalier

Privatarkivudvalget besluttede på sit møde den 6. november 2008 at nedsætte "Arbejdsgruppen vedrørende indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private elektroniske arkivalier" med et kommissorium indeholdende følgende hovedpunkter (jf. bilag 1):

- løbende at skabe overblik over arbejdet med indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private e-arkivalier.
- at virke for vidensspredning mellem arkivinstitutioner på området.
- at koordinere mulige fælles indsatser, herunder til Privatarkivudvalget at indstille strategiske nøgleprojekter, der kan danne basis for nationale praksismodeller.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Peter Edelholt, Erhvervsarkivet (formand)

Barbara Dokkedal, Rigsarkivet
Ivan Boserup, Det Kongelige Bibliotek
Anders Hell Hansen, Historisk Arkiv for Haderslev Kommune (SLA)
Rasmus Grunwald Falk, Aalborg Stadsarkiv (Det Danske Udvandrerarkiv)
Jes Rønnow Lungskov, Vejle Stadsarkiv (ODA)
Hans Uwe Petersen (ABA/Arbejdermuseet)

Arbejdsgruppen holdt sit første møde i februar 2009 og sit seneste i november 2011. En af de første aktiviteter, arbejdsgruppen satte i gang, var en undersøgelse af, hvilke digitale private arkivalier institutionerne allerede havde indsamlet. Undersøgelsen viste, at der var indsamlet under en halv snes digitale arkivalier. Resultatet viste, at der ikke i institutionerne havde været afsat ressourcer til dette arbejde. Det har institutionerne naturligvis været bevidste om, hvilket også afspejlede sig i Privatarkivudvalgets drøftelser i perioden 2004-2007, og det var også en af bevæggrundene for igangsætningen af Statens Arkiver projekt Digitale Private Arkivalier (projekt DPA), der er en del af Statens Arkivers resultatkontrakt 2009-2012.

Med projekt DPA har Statens Arkiver således haft mulighed for at allokere ressourcer til arbejdet med bevaring og indsamling af digitale private arkivalier, og erfaringerne indhøstet i projektet har derfor fyldt meget i arbejdsgruppens arbejde, således som det også var tiltænkt. Det er Privatarkivudvalgets klare indtryk, at de øvrige institutioner har haft sværere ved at afsætte ressourcer til indsamlingen af digitale private arkivalier. Dette gælder ikke mindst stadsarkiverne, der har haft store opgaver med at følge op på de forandringer, der fulgte i kølvandet på gennemførelsen af kommunalreformen i 2007.

Arkivskabernes aflevering af deres digitale arkivalier kræver også en vis it-ekspertise. Udover institutionernes knappe ressourcer har der manglet it-værktøjer, der kunne understøtte både arkivskaberne og i nogen grad den modtagende institution ved aflevering af digitale arkivalier. Et af projekt DPA's formål har derfor været at udvikle it-værktøjer, der kunne understøtte dette. Arbejdsgruppen, nedsat af Privatarkivudvalget, har løbende drøftet den udvikling af it-værktøjer, der er foregået i projekt DPA, men også drøftet andre eksisterende it-værktøjer. I november 2011 foreligger der nu en række værktøjer, der kan understøtte arbejdet, men det er arbejdsgruppens opfattelse, at der stadig er behov både for vedligeholdelse af de allerede udviklede programmer samt udvikling af nye.

Arbejdsgruppens repræsentanter fra Organisationen af Danske Arkiver og Sammenslutningen af Lokalararkiver har taget initiativ til at igangsætte udarbejdelsen af en vejledning, der kan anvendes af disse arkivinstitutioner ved indsamlingen af digitale arkivalier. Første udkast har været drøftet i arbejdsgruppen. Dette arbejde forventes at foreligge i en første udgave ved udgangen af 2011.

Status for indsamlingen i november 2011 er, at der er ved at komme gang i bevaringen og modtagelsen af private digitale arkivalier, først og fremmest af Statens Arkiver i kraft af de ressourcer, der er afsat til projekt DPA, men fra 2012 forventes også en stigende indsamling fra de øvrige institutioner.

Der er indsamlet digitale offentlige arkivalier i mere end tre årtier, mens indsamlingen af digitale private arkivalier først lige er gået i gang, så der vil også i årene fremover være behov for både at følge udviklingen og udveksle erfaringer institutionerne imellem, og det anbefales derfor, at arbejdsgruppens arbejde fortsættes.

4. Arbejdsgruppen vedrørende indsamling af landsdækkende, regionale og lokale forenings- og organisationsarkiver

I 1993-1996 blev der i regi af Privatarkivudvalget udarbejdet en fortegnelse over indsamlingsansvaret for landsdækkende organisationers arkiver. Fortegnelsen, populært kaldet *fordelingsnøglen*, har været nyttig i samarbejdet mellem danske arkivinstitutioner. I 2007 blev det derfor besluttet at foretage en revision af denne.

Privatarkivudvalget nedsatte en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Statens Arkiver, Det kongelige Bibliotek og Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, som fik til opgave at undersøge mulighederne for at ajourføre fordelingsnøglen. Det viste sig dog hurtigt, at det ville være mere hensigtsmæssigt at tilvejebringe en ny fortegnelse baseret på et udtræk fra Det Centrale Virksomhedsregister (CVR). Et sådant udtræk ville også omfatte regionale og lokale organisationer og foreninger, hvorfor arbejdsgruppen blev suppleret med repræsentanter fra Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA) og Organisationen Danske Arkiver (ODA). Da 1996-fordelingsnøglen stadig er et nyttigt arbejdsredskab til fordeling af privatarkiver mellem arkivinstitutionerne, har arbejdsgruppen sørget for, at fortegnelsen er blevet tilgængelig på Privatarkivudvalgets hjemmeside.

Et udtræk fra CVR med oplysninger om lokale, regionale og landsdækkende foreninger og organisationer er efter fastlæggelse af en række kriterier foretaget pr. 1. juli 2011. Udtrækket rummer oplysninger om 76.915 foreninger og organisationer i hele Danmark. Som følge af det store antal og det faktum, at det hverken vil være muligt eller ønskeligt at indsamle arkivalier fra alle disse, har arbejdsgruppen afstået fra at lave en ny fordelingsnøgle. Derimod har arbejdsgruppen på baggrund af CVR-udtrækket udledt nogle generelle karakteristika knyttet til de tre niveauer: landsdækkende, regionale og lokale foreninger og organisationer, og er herpå blevet enige om et forslag til arbejdsdeling mellem arkivinstitutionerne.

Forslaget er ikke ulig den praksis, der har udviklet sig siden 1996-fordelingsnøglen, idet det dog bemærkes, at de regionale organisationer og foreninger udgør en særlig udfordring. Forslaget er følgende: Opgavevaretagelsen vedrørende indsamling og bevaring af arkivalier fra landsdækkende forenings- og organisationsarkiver sker primært hos Statens Arkiver, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv og Det Kongelige Bibliotek. Opgavevaretagelsen af arkiver fra regionale foreninger og organisationer sker både hos stads- og lokalarkiver i de områder, som foreningerne/organisationerne dækker, samt af Statens Arkiver/Erhvervsarkivet, landsarkiverne og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. Opgavevaretagelsen af arkiver fra lokale foreninger og organisationer sker som hovedregel altid hos stads- og lokalarkiver i de områder, som foreningerne/organisationerne dækker.

CVR-udtrækket er et godt og nyttigt værktøj for især lokalarkiver, herunder stadsarkiver, der let vil kunne konstatere, hvilke organisationer og foreninger der er registreret i eget område. Som følge af de betingelser, der knytter sig til anvendelsen af CVR, kan udtrækket dog ikke offentliggøres, men det kan på nærmere vilkår stilles til rådighed for arkivinstitutioner.

Arbejdsgruppen vil anbefale arkivinstitutionerne at have opmærksomheden henledt på arkivalier fra forenings- og organisationslivet, idet det bemærkes, at området er så stort, at det kræver en fælles indsats og hårde prioriteringer at få sikret det mest bevaringsværdige.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor også, at Privatarkivudvalget i den kommende periode følger op på arbejdet, herunder drøfter, hvordan de sparsomme ressourcer bedst anvendes til at indsamle det mest værdifulde, samt tager spørgsmålet om formidling af arbejdsgruppens redegørelse op.

5. Samarbejde med museerne på arkivområdet

I de senere år er en del mindre lokalarkiver blevet lagt ind som afdelinger under statsanerkendte museer. Det saglige argument er, at begge institutionstyper beskæftiger sig med lokalsamfundets historie. Men fusionerne skyldes også ofte kommunale administrative ønsker om at sikre arkivernes formelle institutionelle tilhørsforhold og at bidrage til større og mere bæredygtige, kulturhistoriske institutioner, med et bredere økonomisk fundament og råderum.

Det er en udvikling, der har givet anledning til nogen usikkerhed blandt de indfusionerede arkiver om, hvorvidt de i kraft af fusionen er omfattet af den museumslov, der regulerer de statsanerkendte museers virksomhed. Skal de f.eks. indberette deres samlinger til de centrale registre, som museumsloven foreskriver?

Privatarkivudvalget har drøftet spørgsmålet, og Kulturarvsstyrelsen har på den baggrund tilkendegivet, at uagtet arkiv og museum er organiseret som én samlet institution, er arkivets samling ikke automatisk omfattet af museumslovens bestemmelser, herunder reglerne for registrering og indberetning til centrale registre. Privatarkivudvalget tilslutter sig denne opfattelse og deler også styrelsens synspunkt, at man bør respektere, at det faglige udgangspunkt for arkivernes indsamling (proveniensprincippet) er væsensforskelligt fra den museale tradition, hvor udgangspunkt for indsamlinger er en arkæologisk udgravning eller en historisk/etnologisk undersøgelse. I øvrigt ser Privatarkivudvalget, at der i konkrete tilfælde kan være fordele ved at kombinere museum og arkiv, ikke mindst muligheden for gensidig inspiration mellem de to beslægtede fagmiljøer.

Et andet gennemgående tema i Privatarkivudvalgets drøftelser har været det forhold, at museerne - uanset de institutionelle og faglige forskelle mellem museer og arkiver - i tidens løb har indsamlet en del private arkivalier. Det har tidligere givet arkiverne anledning til kritik af museerne, dels fordi det skaber uklarhed hos brugerne, at arkivalierne ligger spredt på flere institutioner, dels fordi museerne kun sjældent har den arkivfaglige ekspertise. I dag er det fremherskende synspunkt, at det ikke er så afgørende, hvor arkivalierne opbevares, når blot det sker under sikre og bevaringsmæssigt korrekte forhold, samt at museerne registrerer og offentliggør, hvilke arkivfonde de har i deres samlinger, og stiller dem til rådighed for brugerne.

Denne holdningsændring er bl.a. resultat af, at museerne i medfør af museumsloven er forpligtet til at offentliggøre deres samlinger i Museernes Samlinger. Det er det centrale, webbaserede register over museumssager, genstande og andet kulturhistorisk dokumentationsmateriale i de statslige og statsanerkendte museer. Registeret, der er frit tilgængeligt, medtager også arkivfonde i museerne. Men da museernes fokus ligger på genstandssamlinger, har Privatarkivudvalget understreget over for Kulturarvsstyrelsen, at museerne skal være opmærksomme på at indberette også de arkivalier, som er indgået i museerne som led i den museale indsamlingsvirksomhed.

Museernes Samlinger er blevet demonstreret for Privatarkivudvalget flere gange, og det har vist sig, at museernes opfattelse af, hvad en arkivfond er, ofte divergerer væsentligt fra arkivfaglig tradition. Det har foranlediget Kulturarvsstyrelsen til at formulere en særlig instruks til museerne om, hvad der forstås ved en arkivfond, og om, hvordan den skal registreres, såfremt den ikke afleveres til et arkiv.

Museernes Samlinger rummer i dag oplysninger om godt 22.000 arkivfonde fordelt på de statslige og statsanerkendte museer.

Endelig skal det nævnes, at Privatarkivudvalget løbende er blevet informeret om arbejdet med og tankerne bag den aktuelle udredning om det fremtidige museumslandskab; jfr. Kulturarvsstyrelsens notat efter dialogmøde med arkiverne til brug for drøftelserne om fremtidens museumslandskab, januar 2011 [se nedenfor bilag 3]

6. Andre spørgsmål drøftet i Privatarkivudvalget:

Bekendtgørelse ifølge arkivlovens § 47 (opbevaring af personhenførbare data)

På foranledning af rigsarkivaren fik Privatarkivudvalget mulighed for at udtale sig om Statens Arkivers udkast til bekendtgørelse om sidestilling af visse institutioner med offentlige arkiver, for så vidt angår arkivalier, der er omfattet af lov om behandling af personoplysninger og ophavsretsloven. Ifølge udkastet skulle ikke-offentlige institutioner, der ønskede ligestilling, indsende en ansøgning om godkendelse til Kulturministeriet. Afgørelsen træffes derefter efter indstilling fra Statens Arkiver, som indhenter en udtalelse om den pågældende institution fra Privatarkivudvalget. Efter høringen af Privatarkivudvalget sender rigsarkivaren udkastet til bekendtgørelse videre til Datatilsynet. Ved det seneste møde i Privatarkivudvalget blev rigsarkivaren af medlemmerne bedt om at rykke for en afgørelse, da en endelig bekendtgørelse var af stor betydning for en række af Privatarkivudvalgets medlemmer.

Status for digitalisering

Ved flere møder har Privatarkivudvalgets medlemmer gensidigt orienteret hinanden om igangværende eller kommende digitaliseringsprojekter. Disse projekter omfatter både private og offentlige papirarkivalier og andre materialetyper, såsom billeder, film, aviser og bøger. Blandt større projekter kan nævnes Det Kgl. Biblioteks medvirken ved digitalisering af den ældste danske litteratur, Statsbibliotekets og Det Kgl. Biblioteks projekt, hvortil der er givet finanslovsbevilling, vedrørende de danske aviser, Det Danske Udvandrerarkivs indskanning af den samlede

arkivaliebestand, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkivs indskanning af billedsamlingen før 1940 (en del af det såkaldte Europaprojekt) og Statens Arkivers digitaliseringsprojekt af meget benyttede arkivserier i forbindelse med sammenlægningen af Landsarkivet for Sjælland og Rigsarkivet.

Lokale wikier

Med baggrund i et oplæg fra overarkivar Ivan Boserup, Det Kgl. Bibliotek, om *Arkiver og Social computing* har Privatarkivudvalget ved to møder diskuteret behovet for og værdien af lokale wikipedia'er. Arkivleder fra Lokalhistorisk Arkiv i Silkeborg, Lis Thavlov, blev af Privatarkivudvalget inviteret til at præsentere, hvordan en lokal wikipedia fungerer. WikiSilkeborg er et leksikon, som det lokale arkiv, bibliotek, museum og avis står bag, men hvor almindelige borgere også har mulighed for at skrive eller tilrette artikler. Det er et elektronisk opslagsværk med information om steder, bygninger, institutioner, foreninger, natur, begivenheder og personer, som har tilknytning til Silkeborgområdet. Det er inspireret af tilsvarende projekter i Helsingør og flere andre byer. Efter forevisningen diskuterede Privatarkivudvalgets medlemmer spørgsmålet om sammenhængen mellem den nationale wikipedia og de lokale wikier, som en række byer er i færd med at opbygge. Medens nogle mente, at det var vigtigt med en nær forbindelse til den store wiki, var der andre medlemmer, der ønskede at fastholde den lokale forankring i opbygningen af de lokale wikier. Privatarkivudvalget var enige om at følge udviklingen, men også, at Privatarkivudvalget ikke selv kunne involvere sig i wikiprojekter.

Privatarkivudvalgets hjemmeside

Privatarkivudvalgets hjemmeside findes på Statens Arkivers hjemmeside under punktet aflevering til arkiverne [http://www.sa.dk/content/dk/aflevering til arkiverne/privatarkivudvalget](http://www.sa.dk/content/dk/aflevering%20til%20arkiverne/privatarkivudvalget). Her findes en oversigt over udvalgets medlemmer, historik og kommissorium, rapporter til kulturministeren for perioderne 2004-07 og 2008-11 samt fordelingsnøglen for landsdækkende forenings- og organisationsarkiver fra 1996.

Redegørelse

fra

**Arbejdsgruppen vedrørende indsamling, bevaring og
tilgængeliggørelse af private elektroniske arkivalier
2009-2011**

Privatarkivudvalget

November 2011

Indholdsfortegnelse

1. Om arbejdsgruppen og denne redegørelse	15
2. Strategiske nøgleprojekter og koordinering af mulige fælles indsatsler	15
3. Vidensspredning mellem arkivinstitutter på området.....	16
SABA-suiten.....	16
”Selvarkivering af e-mails”	16
SIGA	17
Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	17
Vejle Stadsarkiv - NetarchiveSuite	17
Fælles websted.....	17
4. Overblik over arbejdet med indsamling af digitale private arkivalier	17
Persondataloven og indsamling af digitale private arkiver	18
Samarbejde mellem arkivinstitutterne	18
Status for indsamlingen 2009-2011	18
Arbejdsgruppens anbefaling	19
Bilag 1 - Kommissorium	20
Bilag 2 – Status november 2009.....	21
Bilag 3 – Status november 2011	22

1. Om arbejdsgruppen og denne redegørelse

Privatarkivudvalget besluttede på sit møde den 6. november 2008 at nedsætte ”Arbejdsgruppen vedrørende indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private elektroniske arkivalier” med et kommissorium indeholdende følgende hovedpunkter (jf. bilag 1):

- løbende at skabe overblik over arbejdet med indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private e-arkivalier.
- at virke for vidensspredning mellem arkivinstitutioner på området.
- at koordinere mulige fælles indsatser, herunder til Privatarkivudvalget at indstille strategiske nøgleprojekter, der kan danne basis for nationale praksismodeller.

Arbejdsgruppens formand rapporterer løbende til Privatarkivudvalget.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Peter Edelholt, Erhvervsarkivet (formand)

Barbara Dokkedal, Rigsarkivet

Ivan Boserup, Det Kongelige Bibliotek

Anders Hell Hansen, Historisk Arkiv for Haderslev Kommune (SLA)

Rasmus Grunwald Falk, Aalborg Stadsarkiv (Det Danske Udvandrerarkiv)

Jes Rønnow Lungskov, Vejle Stadsarkiv (ODA)

Hans Uwe Petersen (ABA/Arbejdermuseet)

Arbejdsgruppen holdt sit første møde den 27. februar 2009 på Erhvervsarkivet i Århus, hvor det blev besluttet at afholde halvårslige møder med mødedato inden Privatarkivudvalgets halvårslige møder, så der kunne ske en afrapportering af arbejdsgruppens arbejde til Privatarkivudvalget. Arbejdsgruppen har i perioden således afholdt 6 møder.

Redegørelsen er nedenfor emneopdelt efter kommissoriets tre hovedpunkter.

2. Strategiske nøgleprojekter og koordinering af mulige fælles indsatser

På arbejdsgruppens første møde blev det besluttet, at ’igangværende projekter fra alle institutioner’ skulle være et fast punkt på dagsordenen. Peter Edelholt orienterede på det første møde om Statens Arkivers pilotprojekt ”Projekt Digitale Private Arkivalier” (projekt DPA) på baggrund af udsendt udkast til projektinitieringsdokument.

Projekt DPA er en del af Statens Arkivers resultatkontrakt for 2009-2012. Projektet er bemanded med en projektleder, Peter Edelholt, Erhvervsarkivet, samt en systemudvikler, Barbara Dokkedal, Rigsarkivets sektion for Digitale Arkivalier. Projektets formål er således beskrevet i Statens Arkivers oplæg til resultatkontraktforhandlingerne i 2008:

”Projektet har karakter af et pilotprojekt, som har til formål at udvikle metoder og værktøjer til indsamling af private e-arkivalier samt indvinde konkrete erfaringer ved at få indsamlet og bevaret en række private e-arkivalier fra både personer, foreninger og erhvervsliv. Bevaringen indebærer, at der skal produceres arkiveringsversioner, der opfylder kravene i bekendtgørelse nr. 342 af 11. marts 2004 om arkiveringsversioner af bevaringsværdige data fra elektroniske arkivsystemer. Projektet vil derfor på pilotbasis løfte en række af de opgaver, der er nævnt under punkt 5 i rapportens¹.

¹ ”Rapport til kulturministeren fra Privatarkivudvalget 2004-2007”, s. 8

konklusion og på den måde kunne danne grundlag for det videre arbejde på området, ikke alene i Statens Arkiver men også blandt andre arkiver, der indsamler private arkivalier. Statens Arkivers mangeårige erfaring med bevaring af offentlige e-arkivalier vil således medføre, at Statens Arkiver kan udvikle IT-værktøjer, der understøtter produktionen af arkiveringsversioner af e-arkivalier. Disse værktøjer agter Statens Arkiver at stille til rådighed, så de både kan anvendes af private arkivskabere og af andre arkiver.”

Som det fremgår, skal de it-værktøjer og indhøstede erfaringer i projekt DPA stilles til rådighed for de arkivinstitutter, der indsamler digitale private arkivalier. Pilotprojektet har derfor været et strategisk nøgleprojekt for arbejdsgruppen, der løbende har drøftet projektets udvikling af it-værktøjer og indhøstede erfaringer med kontakt til private arkivskabere.

Arbejdsgruppen har ikke i perioden indstillet strategiske nøgleprojekter til Privatarkivudvalget.

3. Vidensspredning mellem arkivinstitutter på området

Arbejdsgruppen har udvekslet og drøftet erfaringer med eksisterende it-værktøjer til understøttelse af bevaring og indsamling af digitale private arkivalier samt udviklingen af nye værktøjer i Projekt DPA. Nedenfor gives et kort koncentrat.

SABA-suiten

Projekt DPA påbegyndte programudviklingen i foråret 2009 og de forskellige versioner af de udviklede it-værktøjer er løbende blevet demonstreret og diskuteret i arbejdsgruppen. Det drejer sig om følgende it-værktøjer, der under ét betegnes som SABA-suiten (SABA – Statens Arkivers Basale Arkivprogrammer):

1. SABA Kopiering, der danner udtræk af filer fra brugers PC eller fra fællesdrev (dokumenter, e-mails, billeder mv.)
2. SABA Arkivalie, der anvendes til konvertering af oprindelige filformater til TIFF-format og dannelse af systemuafhængig arkiveringsversion i henhold til bek. 342
3. SABA Arkiv, der tilgængeliggør (TIFF)dokumenterne i arkiveringsversionen i den oprindelige mappestruktur. Dette giver mulighed for fritekstsøgning på tekstversioner af dokumenterne.
4. SABA Web, der anvendes til høstning af intranetsider og filer lagret på intranet.

SABA-programmerne 1-3 var færdigudviklet i løbet af foråret 2010 i en første version. SABA Web er færdigudviklet og demonstreret for arbejdsgruppen, men er endnu ikke frigivet.

Den 20. maj 2010 blev der afholdt et seminar for de arkivinstitutter, der indsamler digitale private arkivalier, hvor SABA-programmerne 1-3 blev demonstreret og udleveret til arkivinstitutterne, således at de kunne tage dem i brug. Projekt DPA var interesseret i at få tilbagemeldinger fra arkivinstitutternes brug af programmerne, så eventuelle fejl kunne rettes inden en endelig frigivelse til arkivskabere.

I oktober måned 2010 blev SABA Kopiering, der kan anvendes af arkivskaberne til at udvælge og kopiere de filer/dokumenter, de ønsker at aflevere til en arkivinstitutter, lagt på Statens Arkiv hjemmeside til fri download.

”Selvarkivering af e-mails”

Arbejdsgruppen har ligeledes diskuteret og set demonstreret en løsning Det Kongelige Bibliotek er ved at udvikle – ”Selvarkivering af e-mails”. Løsningen skal gøre det muligt for udvalgte forskere

at sende de mails de ønsker at bevare på lang sigt, eventuelt med vedhæftede dokumenter, til en mailboks, der driftes af Det Kongelige Bibliotek, der sørger for langtidsbevaringen af de arkiverede mails. Arbejdsgruppen har diskuteret, om det kunne være en fælles løsning for alle arkivinstitutter. Grundet omprioritering af ressourcer, er færdiggørelsen af løsningen dog foreløbig udskudt til 2012.

SIGA

It-værktøjet SIGA er ligeledes blevet demonstreret og drøftet i arbejdsgruppen. Systemet er udviklet af Aalborg Stadsarkiv og Esbjerg Byhistoriske Arkiv og kan på basis af data i en Access database eller en mappe med dokumenter producere en arkiveringsversion, der opfylder Statens Arkivers bekendtgørelse nr. 342 om arkiveringsversioner. Værktøjet kan også anvendes til at tilgængeliggøre og søge i de producerede arkiveringsversioner. Andre arkivinstitutter kan vælge at købe SIGA.

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv har udviklet deres egne værktøjer til oparbejdning, lagring og tilgængeliggørelse af digitale private arkiver, der ikke baserer sig på Statens Arkivers bekendtgørelse for arkiveringsversioner.

Vejle Stadsarkiv - NetarchiveSuite

Vejle Stadsarkiv er påbegyndt høstningen af internet/hjemmesider fra en række foreninger i Vejle Kommune. Til høstning er anvendt NetarchiveSuite, der også anvendes af Det Kongelige Bibliotek/Statsbiblioteket til høstning af det danske domæne ".dk". De høstede internetsider lagres i originalt format og fremtidig tilgængeliggørelse baserer sig på en emuleringsstrategi i modsætning til høstningen med SABA Web, der lagres som en arkiveringsversion, baseret på en migreringsstrategi, i henhold til Statens Arkivers bekendtgørelse nr. 1007.

Der er således efterhånden udviklet en række it-værktøjer, der understøtter bevaringen og indsamlingen af digitale private arkivalier. Der vil dog stadig være behov for udvikling af nye værktøjer, der kan understøtte arbejdet, f.eks. et værktøj der kan udtrække data fra forskellige databaser.

Fælles websted

I løbet af 2009 har Arbejdsgruppen oprettet et fælles websted, der skal understøtte vidensdelingen mellem arkivinstitutterne. På webstedet kan arkivinstitutterne dels beskrive de forskellige nøgleprojekter, de har igangsat (f.eks. Statens Arkivers DPA-projekt og Det Kongelige Biblioteks løsning "Selvarkivering af e-mails") og opdatere status herfor, ligesom der er mulighed for kommentarer og diskussioner. Webstedet indeholder også en statusliste over indsamlede digitale private arkivalier (jf. nedenfor pkt. 3). Webstedet er et forsøg og i første omgang, er det kun arbejdsgruppens medlemmer, der har haft adgang til at bruge det, men det er hensigten på sigt at åbne webstedet for alle institutter.

4. Overblik over arbejdet med indsamling af digitale private arkivalier

De institutter, der indsamler private arkivalier, har kun meget få praktiske erfaringer med indsamling af *digitale* private arkivalier. Institutterne har længe været bevidste om, at det har været et presserende problem at komme i gang med indsamlingen af private digitale arkivalier, som det også fremgår af "Rapport til kulturministeren fra Privatarkivudvalget 2004-2007", og som danner baggrund for igangsættelse af Statens Arkivers Projekt DPA i 2009. Der har manglet it-værktøjer, der kunne understøtte indsamlingen, og området har ikke været højt prioriteret af institutterne af mange forskellige årsager. Mange af stadsarkiverne har f.eks. haft en stor opgave

med at bevare/indsamle udfasede kommunale it-systemer i forbindelse med indførelse af kommunalreformen 2007.

Persondataloven og indsamling af digitale private arkiver

Indsamlingen af digitale private arkivalier adskiller sig fra indsamling af private papirarkivalier på flere punkter. Et af de punkter som arbejdsgruppen har diskuteret i 2009 er, at digitale arkivalier, såfremt de indeholder personoplysninger – og det gælder stort set alle digitale private arkivalier – er underkastet persondataloven. Loven gælder dog ”ikke for behandlinger, som en fysisk person foretager med henblik på udøvelse af aktiviteter af rent privat karakter”², men ved aflevering af et digitalt arkiv til en institution, så ophører aktiviteten med at være af rent privat karakter og bliver dermed underkastet persondataloven. Loven giver dog mulighed for, at oplysninger, der er omfattet af loven ”kan overføres til opbevaring i arkiv efter reglerne i arkivlovgivningen,”³ og det vil sige offentlige arkiver, der i henhold til arkivloven er Statens Arkiver og kommunale og regionale arkiver (de såkaldte § 7-arkiver oprettet i henhold til § 7 i arkivloven). Arkivloven giver dog mulighed for (§ 47), at kulturministeren kan godkende, at institutioner, der uden at være offentlige arkiver indsamler og bevarer private arkivalier som led i deres virksomhed, kan modtage arkivalier, der er omfattet af lov om behandling af personoplysninger.

Arbejdsgruppen bragte dette spørgsmål op i Privatarxivudvalget, der diskuterede det på sit møde i november 2009, hvor af det fremgår, at Rigsarkivet har udarbejdet et forslag til bekendtgørelse, der udmønter § 47, og som er fremsendt til godkendelse hos kulturministeren/Datatilsynet.

Det har den konsekvens, at langt den største del af lokale arkiver, som har stået for en stor del af indsamlingen af private arkivalier fra mindre virksomheder, foreninger, organisationer og private personer, sandsynligvis ikke har mulighed for at indsamle digitale private arkivalier. Der er indtil nu oprettet ca. 35 offentlige arkiver, stadsarkiver/§ 7-arkiver, der kan modtage digitale private arkivalier (og ingen regionale), men heraf er det kun et mindre antal, der har ansat personale med tilstrækkelig it-ekspertise til at kunne håndtere afleveringer af digitale private arkivalier; hertil kommer, som nævnt ovenfor, at det for stadsarkiverne har været nødvendigt at prioritere opfølgningen på kommunalreformen 2007. Reelt set er der derfor formodentlig i øjeblikket mindre end en halv snes institutioner, der har mulighed for at indsamle digitale private arkivalier.

Samarbejde mellem arkivinstitutionerne

Da kun et fåtal af § 7-arkiverne som nævnt har ansat personale med it-ekspertise og da de kun har begrænsede ressourcer, har de etableret forskellige former for samarbejder vedrørende afleveringer af digitale *kommunale* arkivalier, og en oplagt mulighed vil være at udbygge dette samarbejde til også at omfatte private digitale arkivalier samt eventuelt også at inddrage lokalarkiverne i dette samarbejde.

Arbejdsgruppens repræsentanter for § 7-arkiverne og SLA har haft indkaldt til og afholdt et møde for interesserede arkivinstitutioner og påbegyndt udarbejdelsen af en ”Vejledning for håndtering af private digitale arkivalier”. Et første udkast har været drøftet i arbejdsgruppen november 2011. Først når vejledningen er færdig og drøftet blandt arkivinstitutionerne, forventes den konkrete indsamling og bevaring af private digitale arkiver at komme i gang for alvor. Det vil sige i løbet af 2012.

Status for indsamlingen 2009-2011

På arbejdsgruppen første møde i februar 2009 blev det besluttet, at arbejdsgruppens medlemmer skulle undersøge, hvor mange digitale private arkivalier, der allerede var indsamlet. En mail-rundspørge til de relevante institutioner blev gennemført, og på arbejdsgruppens 2. møde i

² Persondataloven § 2, stk. 3

³ Persondataloven § 14

november kunne der udarbejdes en liste over de allerede indsamlede digitale arkivalier, der er vedlagt som bilag 2. Som det fremgår, var det kun Statens Arkiver og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, der havde modtaget/indsamlet digitale private arkivalier (her ses bort fra Det Kongelige Biblioteks/Statsbibliotekets høstning af ".dk"). Af listen fremgår også, hvilke arkivalier, der foreligger i en godkendt arkiveringsversion i henhold til Statens Arkivers bekendtgørelse om arkiveringsversioner, idet det – for Statens Arkivers vedkommende – er forudsætningen for, at det digitale arkivalie kan indgå og langtidsbevares i Statens Arkivers samling af digitale arkivalier.

Status for indsamlingen i november 2011 er tilsvarende anført i bilag 3, der er en udskrift af statusliste fra arbejdsgruppens fælles websted. Ses der igen bort fra høstning af offentlige internetsider, er det i perioden 2009-2011 kun Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (digitale arkivalier fra De nordiske Socialdemokratier (SAMARK)) og Statens Arkiver, der har bevaret og indsamlet digitale private arkivalier.

Statuslisten indeholder oplysninger om modtagende institution ("Institution"), navn på arkivskaber ("Arkivskaber"), bemærkningsfelt ("Bemærkning"), om der er indgået eller fremsendt en Bevaringsaftale ("B-aft."), om der er indgået en Afleveringsaftale ("A-aft."), om data er modtaget ("Data modtaget") og om der er produceret en godkendt (i henhold til Statens Arkivers bekendtgørelse) arkiveringsversion.

Statuslisten afspejler den måde Statens Arkiver har tilrettelagt arbejdet med bevaring og indsamling af private digitale arkivalier, der bygger på de erfaringer, der er indhøstet fra arbejdet med digitale offentlige arkivalier. En Bevaringsaftale med en privat arkivskaber, er en aftale, der, efter en fælles drøftelse, specificerer de arkivalier, man er enige om skal bevares, og svarer i princippet til en Bevaringsbestemmelse for en offentlig myndighed; forskellen er naturligvis, at en Bevaringsaftale forudsætter arkivskabers accept. En anden forskel er, at aflevering af et digitalt arkivalie ligeledes kræver arkivskabers accept; det gælder også for tidspunkt for aflevering, arkivskabers indsats af ressourcer i forbindelse med udtræk af data og produktion af arkiveringsversion, adgangsbetingelser for det afleverede digitale arkivalie mv., der fastlægges gennem en Afleveringsaftale, hvilket modsvares af en Afleveringsbestemmelse for en offentlig myndighed. En indgået aftale med en arkivskaber om bevaring af digitale arkivalier resulterer måske først mange år senere i en Afleveringsaftale om en konkret aflevering af et digitalt arkivalie.

Arbejdsgruppens anbefaling

Statuslisten afspejler det både langstrakte og dynamiske tidsaspekt i processen med bevaring og indsamling af digitale private arkivalier, men det er jo et grundvilkår for dette arbejde, at det er fuldstændigt frivilligt for private arkivskabere, om de vil indgå en Bevaringsaftale og/eller Afleveringsaftale med en institution og private arkivalier adskiller sig derfor markant fra indsamling af offentlige digitale arkivalier. Indsamlingen af digitale private arkivalier er først lige gået i gang, og institutionerne skal også have tid til at omstille deres indsamling til også at indbefatte digitale private arkivalier, så det vil også i årene fremover være behov for både at følge udviklingen af indsamlingen og udveksle erfaringer institutionerne imellem, og det anbefales, at arbejdsgruppens arbejde fortsættes.

Bilag 1 - Kommissorium

Kommissorium for udvalg vedrørende private e-arkivalier

”Privatarkivudvalget nedsætter i perioden 2008-11 et udvalg vedrørende indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private elektroniske arkivalier.

Udvalgets opgaver er:

- løbende at skabe et overblik over arbejdet med indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private e-arkivalier.
- at virke for vidensspredning mellem arkivinstitutioner på området.
- at koordinere mulige fælles indsatser, herunder til PAU at indstille strategiske nøgleprojekter, der kan danne basis for nationale praksismodeller.

Udvalget består af ét medlem fra Arbejdmuseet/ABA, ét medlem fra Det kgl. Bibliotek, ét medlem fra Det danske Udvandrerarkiv, to medlemmer fra Statens Arkiver, heraf ét fra Erhvervsarkivet (formand) og ét fra Rigsarkivet, samt ét medlem fra ODA og ét medlem fra SLA. Udvalget kan af egen drift supplere sig med repræsentanter for arkivskabere og it-leverandører.

Udvalgets formand afrapporterer løbende til Privatarkivudvalget om såvel status vedrørende indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af private e-arkivalier som om udvalgets arbejde i øvrigt. En samlet status over arbejdet med private e-arkivalier samt en oversigt over udvalgets virke skal beskrives i en redegørelse, der tænkes bilagt Privatarkivudvalgets rapport til Kulturministeren ultimo 2011. Udkast til denne redegørelsen afleveres til Privatarkivudvalget senest den 1. marts 2011.”

Bilag 2 – Status november 2009

STATUS - afleverede digitale private arkivalier

November 2009

Institution	Arkivskaber	Godkendt arkiverings-version	Bemærkning
Statens Arkiver	TIC Danmark	JA	TIC Danmark er et teknologisk informationscenter, der blev oprettet af Jysk Teknologisk Institut i 1971 og nedlagt med udgangen af 2003.
Statens Arkiver	Ritt Bjerregaard		Dokumenter fra Ritt Bjerregaards periode som EU-kommissær
Statens Arkiver	Fremskridspartiet / Frihed 2000		Diverse dokumenter fra de to partier.
Statens Arkiver	Forskere ved Institut for Internationale Studier	JA	Flygtningedatabasen. Database lavet i forbindelse med undersøgelse af dansk flygtningpolitik 1933-1945
Statens Arkiver	Tidligere Rigsarkivar Johan Peter Noack		Privatarkiv
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	Dansk Metal		ESDH-system - dokumenterne konverteret til PDF/A
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	Svend Auken		Digitalt materiale - uafklarede problemer med æsning af medierne
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	LO		Dokumenter 1969-1979 på Kodakfilm - påbegyndt konvertering til digitalt medie
Det Kongelige Bibliotek	Alle domæner under .dk		Høstning af websider under .dk

Bilag 3 – Status november 2011

STATUS - afleverede digitale private arkivalier

En af opgaverne for det nedsatte udvalg er løbende at skabe overblik over arbejdet med indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af digitale private arkivalier. Nedenfor er en liste over de digitale private arkivalier, der er afleveret til institutionerne, forventes afleveret indenfor nærmeste fremtid, eller hvor der er indgået en Bevaringsaftale mellem arkivskaber og modtagende arkiv. Listen bliver løbende opdateret.

Viser 29 punkter

Institution	Arkivskaber	Bemærkning	B-aft.	A-aft.	Data modtaget	Godkendt a.-version
Sorter	Sorter	Sorter	Sorter	Sorter	Sorter	Sorter
Vejle Stadsarkiv	Foreninger i Vejle Kommune	Har indgået aftale med ca. 25 foreninger om høstning af intranet. Nogle data er allerede modtaget			✓	
Statens Arkiver	Tidligere Rigsarkivar Johan Peter Noack	Privatarkiv.			✓	✓
Statens Arkiver	TIC Danmark	TIC Danmark: et teknologisk informationscenter, oprettet af Jysk Teknologisk Institut i 1971, nedlagt 2003. System til styring af TIC-centrenes kundekontakter			✓	✓
Statens Arkiver	Ritt Bjerregaard	Dokumenter fra Ritt Bjerregaards periode som EU-kommissær			✓	✓
Statens Arkiver	Henning Eriksen	Rigsarkivets Privatarkivfunktion - privatarkiv. Erindringer, rejseberetninger og dagbøger			✓	✓
Statens Arkiver	GLS-A - Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere	Fusioneret i 2005 med Gartneri-, Land- og Skovbrugets Arbejdsgivere (GLS-A). Afleveret til IT-værkstedet		✓	✓	✓
Statens Arkiver	Fremskridtspartiet / Frihed 2000	Diverse dokumenter fra de to			✓	✓

		partier.		
Statens Arkiver	Forskere ved Institut for Internationale Studier	Flygtningedata basen. Database lavet i forbindelse med undersøgelse af dansk flygtningepolitik 1933-1945	✓	✓
Statens Arkiver	Forlæggerforeningen	Edb-journal. Afleveret til IT-værkstedet	✓	✓
Statens Arkiver	SALA - Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgivere	A. & B.-aftale fremsendt. Aflevering efterår 2011.		
Statens Arkiver	Ritt Bjerregaard	Dokumenter fra Ritt Bjerregaard fra 1995 ff. modtaget	✓	
Statens Arkiver	Peter Buntzen	Rigsarkivets Privatarkivfunktion - privatarkiv. Studier af pesten i middelalderen	✓	
Statens Arkiver	Lone Dybkjær	Afleveret dokumenter, mails mv.	✓	
Statens Arkiver	Julemærkefond	Aflevering af E-journal til børnesager afleveres ultimo 2011 /primo 2012	✓	✓
Statens Arkiver	Israelsmissionen	A. & B.-aftaler fremsendt. Aftalt aflevering EDH-system (dokumenter i mappestruktur) aftalt til efterår 2011		
Statens Arkiver	DST - Dansk Teknologihistorisk Selskab	Bevaringsaftale underskrevet. Aflevering vil finde sted ultimo 2011 /primo 2012	✓	
Statens Arkiver	DSR - Dansk Sygeplejeråd	A. & B.-aftale fremsendt		
Statens Arkiver	Den Jyske Historiker	Forening nedlægges. Aflevering aftalt til november 2011.		
Statens Arkiver	Dansk Mode & Textil	Database over arkiv	✓	

Statens Arkiver	Dansk detail	A. & B.-aftaler fremsendt. Aflevering af EDH-system (dokumenter i mappestruktur) vil ske i løbet af efterår 2011	
Statens Arkiver	Dansk Arbejdsgiverforening	A. og B. aftale fremsendt	
Statens Arkiver	Danmarks Rederiforening	Edb-journal	✓
Statens Arkiver	Danmarks Fiskeriforening	A. & B.-aftaler fremsendt. Aflevering efterår 2011.	
Statens Arkiver	Batteriforening en	A.-aftale underskrevet. E-journal (Lotus Notes). Aflevering primo 2012.	✓
Det Kongelige Bibliotek	domæner under .dk	Høstning af websider under .dk	✓
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	Svend Auken	Digitalt materiale - uafklarede problemer med at læsning af medierne	✓
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	LO	Dokumenter 1969-1979 på Kodakfilm - påbegyndt konvertering til digitalt medie	✓
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	De Nordiske Socialdemokrater (SAMARK)	Har modtaget aflevering bestående af dokumenter i mappestruktur.	✓
ABA - Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv	Dansk Metal se: http://sites.google.com/site/udvalgpa09/Home/arbejdermuseet-arbejderbevægelsens-bibliotek-og-arkiv/metatios-i-aba	ESDH-system - dokumenterne konverteret til PDF/A	✓

Viser 29 punkter

Redegørelse

fra

**Arbejdsgruppen vedrørende indsamling af
landsdækkende, regionale og lokale
forenings- og organisationsarkiver**

Privatarkivudvalget

November 2011

Indhold

1.1. Om arbejdsgruppen og denne redegørelse	27
2.1. Fordelingsnøglen 1996	29
3.1. Baggrunden for Statens Arkivers CVR-udtræk.....	29
3.2. Statens Arkivers CVR-udtræk 2011 – et nyt værktøj.....	32
3.3. Vilkår for anvendelse af dataudtrækket.....	34
4.1. Foreningernes og organisationernes geografiske spredning.....	35
4.2. Forhold vedr. landsdækkende foreninger og organisationer	37
4.3. Forhold vedr. regionale foreninger og organisationer	39
4.4. Forhold vedr. lokale foreninger og organisationer	40
5.1. Forslag til arbejdsdeling mellem arkivinstitutionerne	40
5.2. anbefalinger	41

1.1. Om arbejdsgruppen og denne redegørelse

I 1993-1996 blev der i regi af Privatarkivudvalget udarbejdet en fortegnelse over indsamlingsansvaret for landsdækkende organisationers arkiver. Fortegnelsen, populært kaldet fordelingsnøglen, viste sig nyttig i samarbejdet mellem danske arkivinstitutioner.

Ved Privatarkivudvalgets møde 6. november 2008 stillede udvalgets sekretær, seniorforsker Erik Nørr, Landsarkivet for Sjælland m.m., forslag om nedsættelse af en arbejdsgruppe med det formål at revidere denne fortegnelse samt arbejde for tilgængeliggørelse af fortegnelsen på Internettet. Forslaget var en af Privatarkivudvalgets anbefalinger i rapporten til kulturministeren december 2007.

Der blev derfor nedsat en arbejdsgruppe bestående af følgende:

Seniorforsker Erik Nørr, Landsarkivet for Sjælland m.m. (formand)
Arkivchef Henning Grelle, Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv
Forskningsbibliotekar Bruno Svindborg, Det kongelige Bibliotek
Seniorforsker Kenn Tarbensen, Erhvervsarkivet

Der er senere sket følgende ændringer. Som følge af frikøb blev Erik Nørr i 2010 afløst af Kenn Tarbensen som formand, og som følge af muligheden for at lade redegørelsen omfatte regionale og lokale organisationer og foreninger blev Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA) og Organisationen Danske Arkiver ODA) i april 2010 anmodet om at lade sig repræsentere i arbejdsgruppen. De to organisationer udpegede derefter som deres repræsentanter:

Arkivchef Jørgen Thomsen, Odense Stadsarkiv, SLA
Arkivleder Lis Thavlov, Silkeborg Arkiv, ODA

Et egentligt kommissorium for arbejdsgruppen blev ikke formuleret. Privatarkivudvalget er ved dets halvårlige møder løbende blevet holdt orienteret om arbejdsgruppens arbejde og overvejelser.

På arbejdsgruppens første møde 28. maj 2009 valgte arbejdsgruppen at følge to hovedlinjer.

Med hensyn til opgaven – at revidere fordelingsnøglen – var der enighed om, at vi ikke kunne gennemgå 1996-listen med henblik på at identificere alle de over 1.600 arkivskabere, dvs. notere fusioner, navneskift og deslige. Det måtte hertil erindres, at grundlaget for 1996-listen var Organisationshåndbogen fra 1980, og at der allerede i 1996 var sket ændringer, og de er bestemt ikke blevet færre siden. Derimod måtte søges tilvejebragt en mere komplet og aktuel liste.

Det blev derfor vedtaget at ”lukke” 1996-listen med en evaluering af, hvordan fordelingsnøglen havde virket i de 15 år, som den havde eksisteret. Grundlaget måtte være tilvejebringelse af et overblik over arkiver fra landsdækkende organisationer, der er indsamlet af Rigsarkivet, Erhvervsarkivet, Det kongelige Bibliotek og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv i de forløbne 15 år. Lukningen af 1996-fordelingsnøglen betyder ikke, at den fremover er overflødig. Den vil fortsat kunne anvendes, såfremt man støder på arkiver fra foreninger, der er medtaget. Da listen ikke fandtes i elektronisk form, har arbejdsgruppen sørget for at konvertere denne til et Excelark, der lader sig uploade på Privatarkivudvalgets website. Evalueringen findes i kapitel 2 i denne redegørelse.

Arbejdsgruppen vedtog desuden, at man måtte søge fremskaffet en mere komplet og aktuel liste ved sondering af mulighederne i forskellige netbaserede ressourcer. Det stod hurtigt klart, at den bedste ressource er Det Centrale Virksomhedsregister (www.cvr.dk), hvor der er blevet foretaget et udtræk efter

forskellige kriterier. Der er redegjort for dette i kapitel 3, der også rummer oplysninger om vilkår knyttet til anvendelsen af udtrækket.

Udtrækket rummer oplysninger om 76.915 foreninger og organisationer i hele Danmark. Det er et overvældende stort antal, og arbejdsgruppen har af flere grunde valgt ikke at lave en ny fordelingsnøgle, altså en fordeling af indsamlingsansvaret for de enkelte foreningers og organisationers arkiver.

Det skyldes først og fremmest, at det er indlysende, at arkivalier fra alle disse foreninger og organisationer aldrig nogensinde vil blive indsamlet, hvilket heller ikke kan anses for ønskeligt. Derimod lægger det store antal op til nogle generelle overvejelser om indsamling af forskellige typer af arkiver, herunder drøftelser af en fornuftig arbejdsdeling mellem arkivinstitutionerne. Derfor er i kapitel 4 søgt lavet nogle generelle beskrivelser knyttet til de tre niveauer; landsdækkende, regionale og lokale foreninger og organisationer.

Disse beskrivelser har derefter tjent som afsæt for arbejdsgruppens forslag om en generel arbejdsdeling mellem arkivinstitutionerne i kapitel 5.

Da SLA's og ODA's repræsentanter i arbejdsgruppen har fremhævet CVR-udtrækket som et godt og nyttigt værktøj for lokalarkiver, herunder stadsarkiver, er det desuden valgt at analysere de mange poster efter kommuner. Derved vil det straks kunne konstateres, hvor stort et arbejdsfelt området udgør for lokalarkiverne.

I Privatarkivudvalget er det i flere møder i de forgangne år blevet drøftet, om det i dag er rimeligt at tale om "indsamlingsansvar" i relation til private foreninger og organisationer. I forhold til midten af 1990'erne er situationen vedrørende indsamling af private organisations- og foreningsarkiver forandret på flere måder.

Først og fremmest er der, jf. kap. 2, blevet indsamlet ganske mange betydelige arkiver på området. I de mange tilfælde, hvor indsamlingen af et organisations- eller foreningsarkiv er sket i forbindelse med ophør og afvikling, er sagen givetvis afsluttet. I de tilfælde, hvor afleveringer er sket af andre grunde, som eksempelvis flytning, men hvor organisationen eller foreningen fortsat består, henstår naturligvis et arbejde med senere opfølgning.

For det andet må det erkendes, at der i arkivinstitutionerne som følge af knappe ressourcer er sket forandringer i den grundlæggende indstilling til indsamlinger af private arkiver. I midten af 1990'erne var området endnu præget af en vis konkurrencementalitet mellem arkivinstitutionerne. Det ses bl.a. i indledningen til fordelingsnøglen 1996, hvor flere arkivinstitutioner "gjorde krav på" forskellige arkiver som henhørende under deres arbejdsområde. Denne indstilling blev bl.a. takket være fordelingsnøglen afløst af et godt og konstruktivt samarbejde, hvor de enkelte arkivinstitutioner talte sig til rette i konkrete tilfælde, hvor private foreninger og organisationer ønskede at aflevere deres arkiv. Ressourceknaphed i forening med hele områdets frivillige karakter har i de seneste år nærmest betydet, at arbejdet med indsamling af private forenings- og organisationsarkiver i de enkelte arkivinstitutioner dels er blevet neddroset, dels er blevet præget af større forståelse og accept, såfremt andre arkivinstitutioner ønsker at indsamle arkiver, der for så vidt lige så vel kunne høre under eget arbejdsområde.

I erkendelse af det overvældende store antal registreringer i CVR-udtrækket finder arbejdsgruppen følgelig, at udfordringerne i dag mest består i at henlede arkivinstitutionernes opmærksomhed på det ganske betydelige store arbejdsfelt, som de private forenings- og organisationsarkiver udgør, samt at vi bør søge løsninger, der har arkivbrugerne i centrum.

2.1. Fordelingsnøglen 1996

I det første privatarkivudvalg 1993-96, som afgav rapport til Kulturministeriet i juli 1996, var der nedsat en arbejdsgruppe vedrørende indsamlingsansvaret for arkiver fra landsdækkende organisationer og foreninger. Baggrunden var, at der hidtil havde hersket stor usikkerhed om, hvilke arkivinstitutioner der havde ansvaret for at indsamle arkivalier fra det private område. I nogle tilfælde herskede der konkurrence mellem arkivinstitutioner om samme arkiv, medens der var andre vigtige forenings- og organisationsarkiver, som ingen havde gjort noget for at indsamle. Arbejdsgruppen udarbejdede på grundlag af *Organisationshåndbogen fra 1980* en oversigt over 1.633 landsdækkende foreninger og organisationer fordelt på 17 forskellige kategorier.

Arbejdsgruppen havde mange diskussioner om afgrænsningen mellem arkivernes indsamlingsområder, men nåede frem til et forslag til fordeling af indsamlingsansvaret mellem arkivinstitutionerne, som både tog hensyn til de enkelte arkivinstitutioners arbejdsprofiler, og til, at arkiver ikke skulle deles på flere arkivinstitutioner. Desuden tog man hensyn til arkivejeres ønske om at aflevere til en bestemt arkivinstitution. For alle 1.633 foreninger og organisationer er der i listen anført, hvilket arkiv der har indsamlingsansvar, samt om der faktisk er sket aflevering.

Denne fortegnelse har i de forløbne 15 år fungeret som et hjælpemiddel til, hvortil bestemte privatarkiver burde afleveres. Den har bidraget til, at der siden 1996 er kommet et meget bedre samarbejde mellem arkivinstitutionerne. Fortegnelsen har ikke været en forpligtelse til at indsamle alle de foreningsarkiver og organisationsarkiver, som er nævnt i listen, men givet et fingerpeg om, hvem der havde indsamlingsansvaret for et bestemt område. Listen fra 1996 blev i forrige privatarkivperiode 2004-07 suppleret med foreningsarkiver i Kvindehistorisk Samling og med landsdækkende organisationer med kulturelt/kunstnerisk og bygningsfagligt sigte, da disse områder var underrepræsenteret i 1996-fortegnelsen.

Arbejdsgruppen har i 2011 undersøgt, hvilke landsdækkende privatarkiver Rigsarkivet, Erhvervsarkivet, Det Kongelige Bibliotek og Arbejdermuseet – Arbejderbevægelsens Arkiv og Bibliotek har indsamlet siden 1996. Gennemgangen viser, at fordelingen fra 1996 stort set er blevet fulgt. Undersøgelsen viser også, at alle de nævnte institutioner i stigende grad har manglet ressourcer til indsamling af større mængder af privatarkiver, hvilket har ført til, at man i arkivinstitutionerne har måttet prioritere at indsamle de vigtigste privatarkiver.

Selv om der er sket mange strukturelle forandringer på forenings- og organisationsområdet siden 1996; ældre foreninger kan være fusioneret eller lukket, og nye kan være opstået. På trods heraf er fortegnelsen fra 1996 med de to supplementer fra 2007 stadig et nyttigt hjælpemiddel. Arbejdsgruppen har derfor sørget for, at fortegnelsen er blevet overført til et Excel-ark, som er tilgængelig på Privatarkivudvalgets hjemmeside.

3.1. Baggrunden for Statens Arkivers CVR-udtræk

Arbejdsgruppen har testet en række internetbaserede databaser og websteder med henblik på at lokalisere en aktuel og ajourført oversigt over foreninger og organisationer. Den nu lukkede ”Bibliotekernes Netguide” rummede eksempelvis med sine mange links til websteder en fin indgang, men i sagens natur kun til organisationer og foreninger med websteder.

Det viste sig hurtigt, at det bedste redskab er Det Centrale Virksomhedsregister, CVR, da størstedelen af landets foreninger og organisationer synes at have skaffet sig et CVR-nummer. Det gælder også mange frivillige foreninger, der egentlig ikke behøver det.

For ikke-erhvervsdrivende foreninger er registrering et krav med hensyn til f.eks. moms og a-skat i de tilfælde, hvor der er ansat en vicevært, træner eller lign. Pligten til registrering gælder også f.eks. andelsboligforeninger, der ifølge loven er selskabsskattepligtige.

Frivillige foreninger er kendetegnet ved at være foreninger, der ikke har nogen afgifts- eller oplysningspligt over for det offentlige. Når mange alligevel lader sig registrere, er det, fordi det er nyttigt i mange sammenhænge, f.eks. skal man bruge et CVR-nr. til at oprette en NemKonto til modtagelse af tilskud fra kommunen.

Fordelen ved at anvende CVR viste sig også i relation til de regionale og lokale foreninger. Som nævnt havde fordelingsnøglen fra 1996 alene taget sigte på de landsdækkende organisationer. I Privatarkivudvalgets tidligere funktionsperioder har arbejdsgrupper arbejdet med forskellige grupper af lokale foreninger og institutioner. Et større formuleret projekt om lokale foreninger blev imidlertid skrinlagt, da ikke lykkedes at opnå en bevilling til iværksættelse af arbejdet.

Som CVR er opbygget, kan der ikke laves udtræk alene på landsdækkende foreninger og organisationer. Et udtræk vedrørende disse vil derfor være et totalt udtræk, der er efterbehandlet således, at alle lokale og regionale foreninger ud fra deres navne måtte slettes manuelt. Som følge af det ønskelige i at medtage de lokale og regionale foreninger, er det valgt at fastholde alle registreringer i udtrækket, dog undtaget visse kirkelige institutioner.

Det skal her bemærkes, at der på www.cvr.dk kan søges efter en række forskellige kriterier. Det gælder bl.a. brancher, hvor der inden for nedenstående kategorier kan søges i underemner, dvs. branchekodenummer.

- Vælg brancher:
 - Landbrug, jagt, skovbrug og fiskeri
 - Råstofindvinding
 - Fremstillingsvirksomhed
 - El-, gas- og fjernvarmeforsyning
 - Vandforsyning; kloakvæsen, affaldshåndtering og rensning af jord og grundvand
 - Bygge- og anlægsvirksomhed
 - Engroshandel og detailhandel; reparation af motorkøretøjer og motorcykler
 - Transport og godshåndtering
 - Overnatningsfaciliteter og restaurationsvirksomhed
 - Information og kommunikation
 - Pengeinstitut- og finansvirksomhed, forsikring
 - Fast ejendom
 - Liberale, videnskabelige og tekniske tjenesteydelser
 - Administrative tjenesteydelser og hjælpetjenester
 - Offentlig forvaltning og forsvar; socialsikring

- Undervisning
- Sundhedsvæsen og sociale foranstaltninger
- Kultur, forlystelser og sport
- Andre serviceydelser
- Private husholdninger med ansat medhjælp; husholdningers produktion af varer og tjenesteydelser til eget brug, i.a.n.
- Ekstraterritoriale organisationer og organer

Under punktet ”Andre serviceydelser” kan således klikkes videre til foreningerne efter branchekodebetegnelserne.

- Andre serviceydelser
 - Organisationer og foreninger
 - Erhvervs- og arbejdsgiverorganisationer samt faglige sammenslutninger
 - Erhvervs- og arbejdsgiverorganisationer
 - 94.11.00 Erhvervs- og arbejdsgiverorganisationer
 - Faglige sammenslutninger
 - 94.12.00 Faglige sammenslutninger
 - Fagforeninger
 - 94.20.00 Fagforeninger
 - Andre organisationer og foreninger
 - Religiøse institutioner og foreninger
 - 94.91.00 Religiøse institutioner og foreninger
 - Politiske partier
 - 94.92.00 Politiske partier
 - Andre organisationer og foreninger i.a.n.
 - 94.99.00 Andre organisationer og foreninger i.a.n.

En anden søgemulighed er virksomhedsform. Her er det f.eks. muligt at søge på aktieselskaber, anpartsselskaber, erhvervsdrivende fonde og en lang række andre former, herunder også foreninger og frivillige foreninger, hhv. virksomhedsform 110 og 115.

Det bemærkes desuden, at der skete en ændring i ovennævnte pr. 19. juli 2011. Frivillige foreninger kan herefter alene have branchekode 94.99.00, og de ca. 20.000 med andre branchekoder blev pr. denne dato konverteret til 94.99.00. Da Statens Arkivers udtræk skete pr. 1. juli 2011, jf. nedenfor, er denne ændring ikke med. Det betyder blot, at der ved søgning af oplysninger på www.cvr.dk på specifikke frivillige foreninger, vil stå 94.99.00 som branchekode i stedet for den fagspecifikke. Omvendt betyder det, at såfremt Statens Arkivers udtræk anvendes til søgninger efter branchekoder, vil resultatet også vise de frivillige foreninger.

Søgninger i CVRs databank på internettet resulterer imidlertid alene i en eksempelvisning på fem poster. Søger man eksempelvis på branchekode 94.20.00 Fagforeninger, vises således blot fem eksempler, idet det samtidig oplyses, at der er 1.071 antal registreringer i alt, heraf 1.064 excl. reklamebeskyttede. Oplysninger om sidstnævnte 1.064 registreringer kan derefter erhverves for et beløb af kr. 2,50 pr. registrering.

Det er muligt at foretage kombinationssøgninger (f.eks. branchekode og kommune).

Det følger af dette, at arkivinstitutioner – på lige fod med alle andre – vil kunne købe sig til oplysninger om brancher m.m., som man er særlig interesserede i.

Offentlige myndigheder har jf. kapitel 3.3 imidlertid adgang til gennem en frikøbsaftale at få leveret CVR-data i et månedligt abonnement. Dette er derfor af Statens Arkiver anvendt til at foretage et udtræk vedrørende foreninger og organisationer.

3.2. Statens Arkivers CVR-udtræk 2011 – et nyt værktøj

Udtrækket rummer oplysninger om lokale, regionale og nationale foreninger og organisationer, der er registreret i Det Centrale Virksomhedsregister, CVR, pr. 1. juli 2011.

En række undersøgelser har vist, at et udtræk alene bestående af foreningerne med branchekoderne 94 ikke er dækkende, men må kombineres med et udtræk af virksomhedsformerne foreninger og frivillige foreninger. Det skyldes, at der er ganske mange foreninger, der er registreret som virksomhedsform 110 eller 115 og med fagspecifik branchekode. En forening som Sønderjysk Dyr lægeförening er eksempelvis registreret under branchekode 75.00.00 Dyr læger og med virksomhedsform 110, og findes således ikke ved et udtræk begrænset til branchekode 94.

Udtrækkene er herefter foretaget således, at alle under branchekode 94 er medtaget og alle med virksomhedsformene 110 og 115 er medtaget, idet alle med branchekode 94 er slettet i sidstnævnte for at undgå dobbeltregistreringer.

Udtrækket består således af flere Excel-filer, nemlig:

Udtræk nr. 1 indeholder virksomhedsoplysninger registreret under følgende branchekoder:

- 94.11.00. Erhvervs- og arbejdsgiverorganisationer
- 94.12.00. Faglige sammenslutninger
- 94.20.00. Fagforeninger
- 94.91.00. Religiøse foreninger og institutioner
- 94.92.00. Politiske partier
- 94.99.00. Andre organisationer og foreninger

Dette udtræk rummede oplysninger om 28.262 aktører i CVR. Virksomhedsformer 230 Statslig administrativ enhed, der omfatter bispeembeder og 260 Folkekirkelige institutioner, der omfatter kirker, menighedsråd m.m., er herefter slettet. Udtrækket rummer herefter oplysninger om 25.764 aktører.

Udtræk nr. 2 indeholder virksomhedsoplysninger registreret under følgende virksomhedsform:

110 Forening

Dette udtræk rummede oplysninger om 41.208 aktører i CVR, inkl. aktører fra udtræk nr. 1 med branchekode 94, der derfor er slettet. Udtrækket rummer herefter oplysninger om 32.343 aktører.

Udtræk nr. 3 indeholder virksomhedsoplysninger registreret under følgende virksomhedsform:

115 Frivillig forening

Dette udtræk rummer oplysninger om 34.863 aktører i CVR, inkl. aktører fra udtræk nr. 1 med branchekode 94, der derfor er slettet. Udtrækket rummede herefter oplysninger om 18.808 aktører.

Udtræk nr. 2 og nr. 3 fremstår i rå form og er ikke bearbejdet. Disse to er derimod samlet i en fil benævnt **udtræk nr. 4** (i alt 51.151 aktører).

Arbejdsværktøjet består således af udtræk nr. 1 og udtræk nr. 4. At disse ikke er samlet, skyldes det forhold, at der maksimalt kan være 65.000 rækker i Excel 2003-version.

I alt indeholder de to filer således oplysninger om 76.915 CVR-registrerede foreninger og organisationer.

Udtrækket fra CVR rummer i alt 60 kolonner med detaljerede oplysninger om de enkelte organisationer og foreninger. Der gælder f.eks. gadenavn, husnummer, telefonnummer, telefax og meget andet. I PAUs bearbejdning har vi alene fastholdt 11 kolonner.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
	NAVN	CVRNR	BY	REGION	KOMMUNE	FORM	FORM T	ANS	START	KODE	TEKST	
1	Landsforeningen af Statsautoriserede Fodterapeuter	27425917	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	16	19650410	941100	Erhvervs- og arbejdsgiverorgan	
2	KØBENHAVNS BIBELTRÆNINGSGANG	13375097	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	7	19890830	949100	Religiøse institutioner og for	
3	Dansk Kurdisk Arbejdsgiverforening	31408083	Glostrup	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	1	20080501	949900	Andre organisationer og foreni	
4	GLASINDUSTRIEN	10234646	Glostrup	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	150	Forening eller selskab med begrænset ansvar	1	19860530	941100	Erhvervs- og arbejdsgiverorgan	
5	Botan Kulturfond	29110816	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	90	Fond	0	20051208	949900	Andre organisationer og foreni	
6	Danmarks Frugthandlere	27061354	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	0	20000701	941100	Erhvervs- og arbejdsgiverorgan	
7	Klub 449 Metal København	15644044	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	0	19910101	941200	Faglige sammenslutninger	
8	DANMARKS ELEV ORGANISATION	18434105	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	0	19950301	941200	Faglige sammenslutninger	
9	DANMARKS LÆRERFORENING, KREDS 25 ALBERTSLUND LÆRERKREDS	54867816	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	0	19760101	942000	Fagforeninger	
10	DK FÆNGSELSFORBUND HERSTEDVESTER AFD.-	88174011	Albertslund	Region Hovedstaden	ALBERTSLUND	110	Forening	0	19791201	942000	Fagforeninger	

Skærmdump af opbygningen. Som det ses kan der sorteres efter de forskellige kolonner.

De enkelte kolonner indeholder nærmere præciseret følgende oplysninger:

Kolonne	Tekst	Forklaring, evt. bemærkninger
A	Navn	Organisationens eller foreningens officielle navn i CVR.
B	Cvr. nr.	CVR-nr. er fastholdt som en identifikations-mulighed for via www.cvr.dk at kunne finde adresser m.m.
C	By	Geografisk enhed, der svarer til postnummerdistrikt i CVR. Ofte lig med de gamle kommuner.
D	Region	Den region, som organisationen eller foreningen hører under. Feltet kan f.eks. anvendes til større regionale undersøgelser.
E	Kommune	Organisationens eller foreningens hjemstedskommune.
F	Form	CVRs registrering af virksomhedsformen.
G	Form_T	Virksomhedsformen som tekst
H	Ans	Antal oplyste ansatte. Oplysningen må betegnes som vejledende, idet f.eks. lærlingekontrakter kan ske gennem en hovedorganisation.
I	Start	CVRs registrering af startdato. Oplysningen må betegnes som værende absolut vejledende, fordi det i mange tilfælde er konstateret fejl, f.eks. at datoen dækker over en ændring af juridisk status. Der advares derfor mod at anvende oplysningen til f.eks. statistik. Den er alene fastholdt, fordi den i nogle tilfælde kan være en rettesnor.
J	Branchekode	CVRs officielle branchekode, der f.eks. er nyttig til sortering i excelarket.
K	Branchetekst	CVRs officielle benævnelse af ovenstående branchekoder. Giver et simpelt indtryk af typen af organisation eller forening.

3.3. Vilkår for anvendelse af dataudtrækket

Offentlige myndigheder har som led i en frikøbsaftale mulighed for at få leveret data fra CVR. Offentlige myndigheder, der modtager data fra CVR, må dog alene anvende data internt som led i deres sagsbehandling og i sagsbehandlingssystemer.

Statens Arkiver har som offentlig myndighed udnyttet denne mulighed for levering af CVR-data, således at ovennævnte udtræk og bearbejdning har kunnet foretages. Statens Arkiver må dog kun videreformidle disse oplysninger efter indgåelse af specialaftale med Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Det betyder desværre, at Statens Arkiver ikke frit kan stille CVR-udtrækket til rådighed for alle danske arkivinstitutioner, idet der skal betales en royaltyafgift per bruger (slutbruger).

Der findes to typer af royaltyafgifter (priser pr. 1. januar 2010)

CVR royaltyafgift, download: 1.500 kr. årligt.

CVR royaltyafgift, enkeltopslag: 150 kr. årligt.

Ved downloadadgangen får brugeren adgang til hele udtrækket og kan gemme dette på egen computer.

Ved enkeltopslag er der alene mulighed for at se data i et lukket system, og der er ikke muligheder for at eksportere data til egne systemer.

Interesserede arkivinstitutioner kan rette henvendelse til Statens Arkiver. Kontaktperson: Kenn Tarbensen, Erhvervsarkivet.

Det bemærkes, at den nævnte frikøbsaftale betyder, at arkivinstitutioner, der også er offentlige myndigheder – som defineres som hørende under virksomhedsform 230 Statslig administrativ enhed, 250

Primær kommune eller 245 Region – selv vil kunne få adgang til levering af CVR-data, og derved uden omkostninger kan få leveret CVR-data.

4.1. Foreningernes og organisationernes geografiske spredning

I nedenstående tabel er foretaget en opdeling af det samlede antal registreringer fordelt pr. kommuner og sat i forhold til indbyggertallet. Oversigten giver et tydeligt billede af ”foreningslandskabet” i Danmark i 2011, og den illustrerer med al tydelighed, at indsamlingsarbejde med organisations- og foreningsarkiver er et arbejdsområde for arkivinstitutioner over hele landet.

Arkivinstitutionerne kan her hurtigt få et indtryk af, om deres geografiske område er foreningstungt eller ikke.

Kommuner	Region	Kode 94	V.110-115	Total	Indb. 1.4.2011	Antal pr. 1000 indb.
Albertslund Kommune	Region Hovedstaden	91	181	272	27799	9,8
Allerød Kommune	Region Hovedstaden	89	183	272	24064	11,3
Assens Kommune	Region Syddanmark	209	325	534	41631	12,8
Ballerup Kommune	Region Hovedstaden	181	294	475	47951	9,9
Billund Kommune	Region Syddanmark	145	199	344	26234	13,1
Bornholms Regionskommune	Region Hovedstaden	319	448	767	41620	18,4
Brøndby Kommune	Region Hovedstaden	104	174	278	33968	8,2
Brønderslev Kommune	Region Nordjylland	125	256	381	35784	10,6
Christiansø	Region Hovedstaden	1	0	1	105	9,5
Dragør Kommune	Region Hovedstaden	37	71	108	13743	7,9
Egedal Kommune	Region Hovedstaden	111	266	377	41690	9,0
Esbjerg Kommune	Region Syddanmark	466	1007	1473	115169	12,8
Fanø Kommune	Region Syddanmark	36	55	91	3210	28,3
Favrskov Kommune	Region Midtjylland	154	363	517	46922	11,0
Faxe Kommune	Region Sjælland	124	267	391	35259	11,1
Fredensborg Kommune	Region Hovedstaden	124	232	356	39424	9,0
Fredericia Kommune	Region Syddanmark	177	295	472	50139	9,4
Frederiksberg Kommune	Region Hovedstaden	404	1332	1736	99237	17,5
Frederikshavn Kommune	Region Nordjylland	368	516	884	61532	14,4
Frederikssund Kommune	Region Hovedstaden	117	286	403	44256	9,1
Furesø Kommune	Region Hovedstaden	99	235	334	38269	8,7
Faaborg-Midtfyn Kommune	Region Hovedstaden	261	400	661	51691	12,8
Gentofte Kommune	Region Hovedstaden	218	770	988	71772	13,8
Gladsaxe Kommune	Region Hovedstaden	206	433	639	65038	9,8
Glostrup Kommune	Region Hovedstaden	67	158	225	21448	10,5
Greve Kommune	Region Sjælland	123	285	408	47932	8,5
Gribskov Kommune	Region Hovedstaden	147	364	511	40616	12,6
Guldborgsund Kommune	Region Sjælland	338	628	966	62296	15,5
Haderslev Kommune	Region Syddanmark	295	440	735	56122	13,1
Halsnæs Kommune	Region Hovedstaden	101	164	265	31060	8,5
Hedensted Kommune	Region Midtjylland	243	321	564	46031	12,3
Helsingør Kommune	Region Hovedstaden	212	525	737	61287	12,0
Herlev Kommune	Region Hovedstaden	92	294	386	26595	14,5
Herning Kommune	Region Midtjylland	360	574	934	85905	10,9
Hillerød Kommune	Region Hovedstaden	196	343	539	47986	11,2
Hjørring Kommune	Region Nordjylland	347	533	880	66444	13,2
Holbæk Kommune	Region Sjælland	268	614	882	69548	12,7

Holstebro Kommune	Region Midtjylland	309	482	791	57213	13,8
Horsens Kommune	Region Midtjylland	289	556	845	83077	10,2
Hvidovre Kommune	Region Hovedstaden	159	275	434	50222	8,6
Høje-Taastrup Kommune	Region Hovedstaden	207	387	594	47864	12,4
Hørsholm Kommune	Region Hovedstaden	67	146	213	24392	8,7
Ikast-Brande Kommune	Region Midtjylland	148	301	449	40609	11,1
Ishøj Kommune	Region Hovedstaden	71	97	168	20978	8,0
Jammerbugt Kommune	Region Nordjylland	125	285	410	38726	10,6
Kalundborg Kommune	Region Sjælland	224	413	637	49050	13,0
Kerteminde Kommune	Region Syddanmark	117	204	321	23708	13,5
Kolding Kommune	Region Syddanmark	411	780	1191	89185	13,4
Københavns Kommune	Region Hovedstaden	3214	8040	11254	541559	20,8
Køge Kommune	Region Sjælland	229	313	542	57215	9,5
Langeland Kommune	Region Syddanmark	72	125	197	13243	14,9
Lejre Kommune	Region Sjælland	103	239	342	26750	12,8
Lemvig Kommune	Region Midtjylland	133	182	315	21545	14,6
Lolland Kommune	Region Sjælland	238	448	686	45986	14,9
Lyngby-Taarbæk Kommune	Region Hovedstaden	226	915	1141	52883	21,6
Læsø Kommune	Region Nordjylland	16	21	37	1939	19,1
Mariagerfjord Kommune	Region Nordjylland	250	426	676	42570	15,9
Middelfart Kommune	Region Syddanmark	164	308	472	37692	12,5
Morsø Kommune	Region Nordjylland	102	185	287	21519	13,3
Norddjurs Kommune	Region Midtjylland	147	311	458	37939	12,1
Nordfyns Kommune	Region Syddanmark	149	288	437	29437	14,8
Nyborg Kommune	Region Syddanmark	141	241	382	31581	12,1
Næstved Kommune	Region Sjælland	368	703	1071	80856	13,2
Odder Kommune	Region Midtjylland	74	180	254	21838	11,6
Odense Kommune	Region Syddanmark	748	1664	2412	190448	12,7
Odsherred Kommune	Region Sjælland	139	297	436	32795	13,3
Randers Kommune	Region Midtjylland	379	843	1222	95402	12,8
Rebild Kommune	Region Nordjylland	194	264	458	28958	15,8
Ringkøbing-Skjern Kommune	Region Midtjylland	442	558	1000	58081	17,2
Ringsted Kommune	Region Sjælland	120	195	315	32880	9,6
Roskilde Kommune	Region Sjælland	392	778	1170	82625	14,2
Rudersdal Kommune	Region Hovedstaden	190	401	591	54614	10,8
Rødovre Kommune	Region Hovedstaden	99	202	301	36569	8,2
Samsø Kommune	Region Midtjylland	24	46	70	3866	18,1
Silkeborg Kommune	Region Midtjylland	426	726	1152	89050	12,9
Skanderborg Kommune	Region Midtjylland	206	477	683	57790	11,8
Skive Kommune	Region Midtjylland	254	382	636	47940	13,3
Slagelse Kommune	Region Sjælland	294	616	910	77455	11,7
Solrød Kommune	Region Sjælland	82	144	226	21003	10,8
Sorø Kommune	Region Sjælland	150	232	382	29437	13,0
Stevns Kommune	Region Sjælland	95	153	248	21874	11,3
Struer Kommune	Region Midtjylland	173	156	329	22254	14,8
Svendborg Kommune	Region Syddanmark	339	404	743	58733	12,7
Syddjurs Kommune	Region Midtjylland	271	354	625	41768	15,0
Sønderborg Kommune	Region Syddanmark	289	585	874	76259	11,5
Thisted Kommune	Region Nordjylland	427	481	908	45103	20,1
Tønder Kommune	Region Syddanmark	298	432	730	40935	17,8
Tårnby Kommune	Region Hovedstaden	106	209	315	39446	8,0
Vallensbæk Kommune	Region Hovedstaden	28	69	97	14444	6,7
Varde Kommune	Region Syddanmark	335	507	842	50355	16,7
Vejen Kommune	Region Syddanmark	244	420	664	42806	15,5
Vejle Kommune	Region Syddanmark	480	808	1288	107346	12,0
Vesthimmerlands Kommune	Region Nordjylland	282	346	628	37775	16,6

Viborg Kommune	Region Midtjylland	507	754	1261	93650	13,5
Vordingborg Kommune	Region Sjælland	298	434	732	46110	15,9
Ærø Kommune	Region Syddanmark	40	74	114	6658	17,1
Aabenraa Kommune	Region Syddanmark	387	566	953	59765	15,9
Aalborg Kommune	Region Nordjylland	884	2445	3329	199437	16,7
Aarhus Kommune	Region Midtjylland	1410	3445	4855	311235	15,6

Ikke overraskende har Københavns og Frederiksberg kommuner et stort antal foreninger og organisationer pr. 1.000 indbyggere. Hertil også Lyngby-Taarbæk Kommune. Forklaringen synes især at knytte sig til det forhold, at en meget stor del af de landsdækkende organisationer og foreninger er hjemhørende her, hvortil kommer et meget stort antal andelsboligforeninger.

Ø-kommuner som Fanø, Læsø, Bornholm, Samsø og Ærø rummer desuden et meget stort antal foreninger pr. indbygger. Dette forhold må naturligvis ses i lyset af det lavere indbyggerantal, men forholdet er alligevel bemærkelsesværdigt.

I den øvre ende ses desuden Thisted, Tønder, Ringkøbing-Skjern og Varde kommuner med høje organisationsprocenter. Aalborg og Vesthimmerland er også godt med.

I den anden ende af skalaen er det bemærkelsesværdigt, at antallet af foreninger pr. indbygger er ganske lavt i det storkøbenhavnske område. Det gælder såvel foreninger på Københavns vestegn som i det nordsjællandske område.

4.2. Forhold vedr. landsdækkende foreninger og organisationer

Som nævnt er det ikke muligt i CVR-udtrækket at udskille de landsdækkende foreninger. Mange lader sig let finde under Københavns Kommune, men stikprøver i en række kommuner viser, at der er en lang række landsdækkende organisationer, der har hjemsted i andre danske kommuner. Det er ud fra udtrækket ydermere ikke altid let entydigt at afgøre, om der er tale om det egentlige hjemsted for en landsdækkende organisation, eller der er tale om en lokalafdeling af samme.

Som helhed viser udtrækket, at der findes landsdækkende organisationer inden for hele spektret af samfundsmæssige forhold. Det er naturligvis ikke overraskende. I mange tilfælde er der tale om ret unikke organisationer i den forstand, at der tit og ofte kun er en eller få organisationer inden for et givet emne. Dette i modsætning til foreningslivet på det lokale plan, hvor der er mange enstypeforeninger, f.eks. grundejerforeninger.

Helt overordnet kan det derfor hævdes, at alle landsdækkende organisationers og foreningers arkiver ville være interessante at bevare. Skønt antallet ikke lader sig fastsætte – et skønsmæssigt overslag vil være 5.000 – vil det klart være en uoverkommelig opgave. Det gælder så meget desto mere, som langt hovedparten af de landsdækkende foreninger vil være inden for Statens Arkivers virkeområde. Man er altså tvunget til at prioritere indsatsen, hvor man stiller spørgsmål som f.eks.:

- Er brancheforeningerne for Danmarks blomsterhandlere hhv. automobilimportører lige betydende for det danske samfunds udvikling?
- Er Venstres landsorganisation mere betydende end Liberal Alliances landsorganisation?
- Er vindmølleindustriens brancheforening vigtigere end vindmølleindustriens arbejdsgiverforening?
- Er B.S. Ingemann-Selskabet og Georg Brandes-Selskabet lige vigtige?

Svarene vil i nogle tilfælde være lette, mens de i andre tilfælde vil være ganske svære. Under alle omstændigheder vil det ganske givet være svært at overbevise mange arkivskabere om, at deres organisation og forening ikke er betydende nok til, at dens arkivalier bør sikres for eftertiden på en arkivinstitution.

Selv om der som nævnt er tale om mange unikke organisationer og foreninger på det landsdækkende niveau, vil der også i mange tilfælde være tale om specialiseringer. Inden for eksempelvis samme branche findes en lang række forskellige organisationer, hvoraf nogle ganske tydeligt er mere betydende end andre. Inden for turismesektoren kan det f.eks. siges, at VisitDenmark er en vigtigere organisation end Samvirkende Danske Turistforeninger, hvis betydning nu er så lille, at den lukkes ved nytår 2012.

Betydningsproblematikken har stor relevans også for de landsdækkende organisationers arkiver.

Som eksempel på både betydningsproblematikken og på mulighederne for at arbejde videre med CVR-udtrækket kan her anføres fiskerierhvervet og fiskeriet i almindelighed. Her findes der en lang række landsdækkende organisationer og foreninger – og naturligvis også mange regionale og lokale foreninger.

I listerne kan blandt andet identificeres følgende landsdækkende foreninger:

Danmarks Fiskeriforening (Fredericia)
Danske Fiskeres Producentorganisation (Fredericia)
Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening (København)
Foreningen for Danmarks Fiskemel- og Fiskeolieindustri (København)
Danmarks Fiskehandlere (Frederiksberg)
Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark (Herning)
Pelagisk Fiskeriforening (Hirtshals)
Danmarks Pelagiske Producentorganisation (Hirtshals)
Konsumfiskeindustriens Arbejdsgiverforening (København)
Fiskeindustriens Arbejdsgiverforening (København)
Fiskernes Forbund i Danmark (Skagen)
Danmarks Sportsfiskerforbund (Vejle)

Fiskerierhvervet har for så vidt tre ben, nemlig fiskeri (fangst), handel og industri. Som det ses ovenfor, er alle tre typer repræsenteret, inkl. arbejdsgiverforeninger og fagforeninger. Dertil kommer så lyst- og sportsfiskerne, altså den hobbyorienterede del.

Overordnet set henhører alle disse landsdækkende organisationer under Statens Arkivers arbejdsområde, dog med undtagelsen af Fiskernes Forbund i Danmark, der må henhøre under Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Jf. ovenfor er det ikke alle af disse organisationer, der kan anses for lige betydende, ligesom der er tale om en gensidig repræsentation. Det er ikke muligt at indsamle arkiver fra alle disse, og det bliver Statens Arkivers eget ansvar at foretage en prioritering. Det skal her bemærkes, at der er foretaget indsamlinger fra de tre vigtigste inden for hvert af de tre ben, nemlig Danmarks Fiskeriforening (og forløbere), Danmarks Fiskehandlere og Dansk Fiskeindustriforening (forløber for Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening). Den gensidige repræsentation ses bl.a. ved, at arkiverne fra Danmarks Fiskeriforening (og forløbere) rummer et stort og godt materiale fra Danske Fiskeres Producentorganisation, hvis arkiv derfor ikke nødvendigvis bør indsamles. Der kan også argumenteres for, at saltvandsfiskeriet repræsenteret i Danmarks Fiskeriforening (og forløbere) i økonomisk henseende er meget mere betydeligt end ferskvandsfiskeriet – og der er da heller ikke indsamlet arkivalier fra Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark (skønt foreningen er fra 1902 og for så vidt kan have et spændende arkiv).

Under alle omstændigheder så viser eksemplet, at inden for samme felt/emneområde vil der være et større eller mindre antal organisationer og foreninger, hvis arkiver ikke alle kan og bør indsamles.

I forlængelse af de landsdækkende organisationer og foreninger vil det i en række tilfælde også være nødvendigt at skele til situationen vedrørende regionale og lokale foreninger, jf. nedenfor om regionale og lokale fiskeriforeninger.

4.3. Forhold vedr. regionale foreninger og organisationer

I udtrækket ses en lang række foreninger og organisationer, der dækker et større geografisk område. Sådanne regionale foreninger og organisationer omfatter også hele spektret af samfundsmæssige forhold. I en række tilfælde er der tale om regionale aflæggere af landsdækkende organisationer, mens der i andre tilfælde på trods af navne af regional karakter formentlig er tale om mere lokalt funderede foreninger.

Som eksempler kan anføres:

Nordsjællands Landboforening (Hillerød)
Nordsjællands Skak Union (Bagsværd)
Sønderjysk Dyrlægeforening (Sønderborg)
Nordfyns Erhvervsråd (Søndersø)
Odense Amts Husflidskreds (Bogense)
Nordjyllands Tjenerforening (Aalborg)
Blindes Oplysningsforbund Region Nord (Hjallerup)
HK Østjylland (Aarhus, Grenaa, Randers)
Bælternes Fiskeriforening (Middelfart)

De fleste er således typisk funderede i et nogenlunde velafgrænset geografisk område, hvorfor arkiverne, såfremt de skønnes bevaringsværdige, for så vidt vil kunne indsamles lokalt. I nogle tilfælde vil det imidlertid være oplagt, at de regionale og landsdækkende arkivinstititioner påtager sig opgavevaretagelsen. Sønderjysk Dyrlægeforening forekommer eksempelvis mere at være et gebet for enten Landsarkivet for Sønderjylland eller Erhvervsarkivet end for lokalarkivet i Sønderborg. Af de to fagforeninger forekommer det uproblematisk, at Stadsarkivet i Aalborg tager sig af Nordjyllands Tjenerforening, mens Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv formentlig er den retteste institution til at varetage faglige regionale organisationer funderet i flere byer såsom HK Østjylland. Bælternes Fiskeriforening er et eksempel på en organisation, der ikke helt entydigt slutter sig til et traditionelt geografisk område, idet foreningen er dannet i 2005 af fiskeriforeninger på østkysten af Syd- og Sønderjylland samt på Fyn. I et sådant tilfælde vil Erhvervsarkivet utvivlsomt være den rette institution til at varetage opgaven.

Det er samlet set således arbejdsgruppens opfattelse, at arkiver fra foreninger og organisationer på regionalt niveau vil kunne indsamles såvel af Erhvervsarkivet, landsarkiverne og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv som af stads- og lokalarkiver i de områder, som foreningerne/organisationerne dækker.

Det forekommer tvivlsomt, om der vil være noget vundet ved at forsøge at lave faste afgrænsninger på dette område, men flere forhold bør under alle omstændigheder tages i betragtning: Om de pågældende foreninger/organisationer allerede har afleveret dele af sit arkiv til en af institutionerne, og om den geografiske afstand til den eller de relevante modtagerinstitutioner. Samtidig bør det være reglen snarere end undtagelsen, at arkivinstitutterne undersøger, om sådanne tidligere afleveringer har fundet sted, inden der træffes endelig afgørelse, om man ønsker at modtage tilbudt materiale, om man aktivt ønsker at indsamle materiale fra en bestemt forening/organisation, eller om man i stedet vil henvise til en anden af de relevante arkivinstitutter.

4.4. Forhold vedr. lokale foreninger og organisationer

Vedrørende de lokale foreninger skal først bemærkes en lille faldgrube i CVR-udtrækket. Især mindre foreninger uden kontor/sekretariat ses nemlig i en række tilfælde at have hjemsted efter formandens privatadresse. Eksempelvis har Aarhus Postorkester hjemsted i Hadsten, Favrskov Kommune. Krydstjek med Ctrl+B-søgning "Aarhus" kan løse nogle af de problemer som det giver.

Under de lokale foreninger findes som allerede nævnt en stor mængde enstypeforeninger som eksempelvis grundejerforeninger, kolonihaveforeninger, andelsboligforeninger, sportsklubber, folkedanserforeninger osv. Set i et større perspektiv vil der helt indlysende ikke være behov for indsamling af arkivmateriale fra et væld af disse. Det er modsat klart, at det lokale foreningsliv er en del af stads- og lokalarkivernes naturlige arbejdsområde, og opgaven blandt andet vil være at sikre materiale, der kan anvendes til at belyse dette foreningsliv. Mængden af lokale foreninger inden for samme kommune, jf. tabellen i kapitel 4.1, er imidlertid så overvældende, at prioriteringer klart er nødvendige. Det er prioriteringer, der alene kan foretages af det enkelte stads- og lokalarkiv ud fra den lokale indsigt i foreningernes betydning.

Arbejdsgruppen henleder dog opmærksomheden på, at lokalforeninger kan have en betydning, der rækker ud over lokalområdet. Fiskerierhvervet kan igen stå som eksempel. I CVR-udtrækket ses en lang række lokale fiskeriforeninger. Der er ca. 50-70 tilbage, idet der har været 250-300 af slagsen i Danmark siden organiseringen tog fart i slutningen af 1800-tallet. Det er imidlertid langt fra alle af de tilbageværende, der er aktive, idet erhvervsfiskeriet i mange mindre havne er ophørt. Det er dog klart, at en række lokalforeninger i de større fiskeribyer som bl.a. Esbjerg, Hanstholm, Thyborøn, Hirtshals, Skagen, Frederikshavn og Grenaa har haft stor indflydelse ikke blot lokalt, men også på landsplan i forhold til hovedorganisationerne. Derfor er der naturligt større interesse i at få bevaret deres arkiver end f.eks. arkiver fra mindre fiskeriforeninger i byer som f.eks. Bork, Holstebro, Kerteminde og Kalundborg. I de nævnte større fiskeribyer vil der tillige være specialforeninger, der bør medtænkes, f.eks. Esbjerg Fiskerskipperforening og Esbjerg Fiskeeksportørforening, der også har betydning ud over lokalområdet.

Tilsvarende vil gælde på en lang række områder. Eksempelvis kan nævnes fodboldklubber som FCK, Brøndby, OB og AGF, organisationer i tilknytning til tekstilindustrien i Herning-Ikast-Brande-området, turismeerhvervet på Bornholm etc.

Den type af prioriteringer, der er lagt op til under punkt 4.2. ovenfor, må samlet set også anbefales for de lokalt baserede arkivinstitutter ved deres vurdering af, om man vil indsamle bestemte forenings- og organisationsarkiver, og der er grund til at hilse med tilfredshed, at der i arkivorganisationerne i det hele taget synes at være øget interesse for indsamlingspolitiske overvejelser.

5.1. Forslag til arbejdsdeling mellem arkivinstitutterne

Arbejdsgruppen er blevet enig om nedenstående formuleringer vedrørende arbejdsdelingen mellem arkivinstitutterne på området. Nedenstående tekst med kursiv foreslås offentliggjort på relevante websites som generel vejledning til publikum, der søger oplysning om eventuelle afleveringsmuligheder.

Opgavevaretagelsen vedrørende indsamling og bevaring af arkivalier fra landsdækkende, regionale og lokale arkiver sker bredt i danske arkivinstitutter.

I 2011 er der registreret knap 77.000 foreninger og organisationer i Danmark. Det siger sig selv, at det vil være umuligt og næppe heller ønskeligt at indsamle og bevare arkivmateriale fra alle. De enkelte arkivinstitutter har ganske mange andre arbejdsopgaver og har generelt kun få ressourcer til arbejdsområdet. Er man i besiddelse af papirarkivalier og/eller elektroniske arkivalier fra foreninger

eller organisationer og mener, at disse bør sikres for eftertiden ved aflevering til en arkivinstitution, bør man kontakte en arkivinstitution, der så enten selv vil foretage en bevaringsvurdering eller henvise til en anden arkivinstitution.

De danske arkivinstitutioner har på privatarkivområdet siden 1992 samarbejdet gennem Privatarkivudvalget, som er nedsat af Kulturministeren. Læs mere om udvalget her [[hyperlink](#)].

I Privatarkivudvalget er aftalt følgende hovedretningslinjer for, hvilke arkivinstitutioner der især tager sig af forskellige typer af forenings- og organisationsarkiver.

Opgavevaretagelsen vedrørende indsamling og bevaring af arkivalier fra landsdækkende forenings- og organisationsarkiver sker primært hos Statens Arkiver. Statens Arkiver Vest koordinerer alt arbejde med privatarkiver inden for Statens Arkiver, og alle henvendelser vedrørende landsdækkende forenings- og organisationsarkiver bedes derfor rettet til Erhvervsarkivet, også selv om disse ikke er knyttet til erhvervs-livet, men f.eks. er fra politiske eller religiøse foreninger.

Undtaget herfra er landsdækkende foreninger med tilknytning til arbejder- og fagbevægelsen, hvis arkiver indsamles af Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftafdelingen varetager indsamling og bevaring af arkivalier fra litterære organisationer, teatre, forlag og foreninger og selskaber inden for dansk kulturliv i bred forstand og således også fra landsdækkende foreninger.

Opgavevaretagelsen af arkiver fra regionale foreninger og organisationer sker både hos stads- og lokalarkiver i de områder, som foreningerne/organisationerne dækker, samt af Statens Arkiver/Erhvervsarkivet, landsarkiverne og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Opgavevaretagelsen af arkiver fra lokale foreninger og organisationer sker som hovedregel altid hos stads- og lokalarkiver i de områder, som foreningerne/organisationerne dækker.

Til ovenstående forslag til arbejdsdeling mellem arkivinstitutionerne vil arbejdsgruppen sluttelig gøre følgende bemærkninger.

CVR-udtrækket har til fulde vist, at forenings- og organisationsområdet i Danmark i 2011 er af så stort omfang, at det kræver en fælles indsats fra de danske arkivinstitutioner at varetage området, således at bevaringsværdige arkivalier sikres for eftertiden. Det er samtidig et område, der er så stort, at det kræver prioriteringer. Det gælder både for landsdækkende, regionale og lokale foreninger og organisationer.

Arbejdsgruppens forslag til arbejdsdeling er som nævnt entydige vedrørende landsdækkende og lokale foreninger og organisationer. Derimod har CVR-udtrækket afdækket regionale foreninger og organisationer som et hidtil lidt upåagtet arbejdsområde, der kalder på medvirken og samarbejde mellem de danske arkivinstitutioner.

Arbejdsgruppen betoner, at det i dag er blevet meget lettere end tidligere at undersøge, hvad der er afleveret til de respektive arkivinstitutioner, f.eks. ved udnyttelse af DANPA. Derfor bør arkivinstitutionerne også ved tilbud om aflevering af materiale fra lokale og regionale foreninger og organisationer undersøge, om andre arkivinstitutioner allerede har påbegyndt indsamling af materiale fra den pågældende forening eller organisation, således at mængden af torso-arkiver ikke øges unødigt.

5.2. anbefalinger

Arbejdsgruppen anbefaler danske arkivinstitutioner at have opmærksomheden henledt på arkivalier fra forenings- og organisationslivet. CVR-udtrækket er et nyttigt værktøj hertil.

Arbejdsgruppen anbefaler desuden, at Privatarkivudvalget i den kommende periode følger op på arbejdet, herunder drøfter, hvordan de sparsomme ressourcer bedst anvendes til at indsamle det mest værdifulde, samt tager spørgsmålet om formidling af arbejdsgruppens redegørelse op.

Notat

fra

**dialogmøde med arkiverne til brug for drøftelserne vedrørende
udredning om fremtidens museumslandskab**

Kulturarvsstyrelsen

Januar 2011

[Notatet er udarbejdet efter dialogmøde med arkiverne til internt brug for arbejdsgruppens drøftelser vedr. udredning om fremtidens museumslandskab, januar 2011. / EW]

Der findes allerede mange velfungerende samarbejder mellem arkiver og museer, og adskillige steder fungerer arkiver som en del af en samlet museumskonstruktion. Hvad enten der er tale om samarbejder eller egentlig integrerede enheder, så skaber det gode muligheder for samarbejde om administrative funktioner, magasiner, forskning og formidling, herunder ikke mindst web-baseret formidling. Sådanne samarbejder og/eller fusioner kan være med til at skabe øget bæredygtighed for mindre enheder.

Ligheder og forskelle mellem museers og arkivers samlinger

Arkivernes og museernes samlinger komplementerer hinanden. Som kilder supplerer de ofte hinanden i forbindelse med historisk forskning og formidling. For brugerne vil der være en stor gevinst, hvis der sikres fælles søgeindgange til samlingerne jf. ABM-udvalgets anbefalinger. Men hvor museerne organiserer og registrerer deres samlinger med udgangspunkt i en faglig problematik (fx en arkæologisk udgravning, en etnologisk undersøgelse), er arkivernes samlinger sammensat ud fra proveniens eller oprindelse.

Det er arbejdsgruppens holdning, at den kvalitative forskel mellem museers og arkivers samlinger skal respekteres. Men det er også arbejdsgruppens opfattelse, at faglige forskelle mellem de to institutionstyper med den rigtige samarbejdskultur og organisatoriske konstruktion er en berigelse frem for et problem. Arbejdsgruppen kan kun opfordre til, at man lokalt tænker i styrket samarbejde og evt. integration af museer og arkiver. Man skal dog være opmærksom på § 7-arkiver (ofte kaldet stadsarkiver) – dvs. arkiver, der varetager offentlige arkivalier. Deres virksomhed reguleres af arkivloven og det rummer væsentlige problemstillinger i forbindelse med integration i en fælles konstruktion til museer.

Spørgsmålet om lovgrundlag for museernes arbejde med arkiver

Museerne er i modsætning til arkiverne omfattet af museumsloven, hvilket bl.a. medfører

- at museer er forpligtet til at indberette oplysninger om deres genstande og dokumentation til de centrale kulturarvsregistre, Museernes Samlinger og Kunstindeks Danmark.
- at arkiver ikke er underlagt denne pligt - heller ikke selv om arkivet indgår som en administrativ del af et museum.

På den baggrund har arbejdsgruppen noteret sig, at der til tider i arkivkredse efterspørges et lovgrundlag for lokalarkiver, som i dag hverken er omfattet af museumsloven eller af arkivlovens bestemmelser om offentlige arkivalier. Især kan det for museer, der samtidig driver et eller flere lokalarkiver, virke

ejendommeligt, at den museale samling er lovreguleret, mens den papirbaserede samling i arkivet ikke er det.

Det var et udtalt ønske blandt museerne med arkivalske samlinger, enten som integrerede dele af den museale samling eller som arkivafdelinger, at de arkivalske samlinger fik en tilsvarende opmærksomhed som genstandssamlingerne. Det kan sikres ved at pålægge rigsarkivaren at fastlægge retningslinier for arbejdet med privatarkiver i offentlige samlinger eller private institutioner med offentlige tilskud, der arbejder med at bevare privatarkiver, som det er tilfældet i Norge.

Arbejdsgruppen konkluderer dog samtidig, at et lovgrundlag ikke bør tilvejebringes i museumsloven, da det i lyset af de to samlingstypers principielle forskelle ikke vil være hensigtsmæssigt at anvende museale retningslinier i forhold til arkivsamlinger. Det bør i givet fald ske i arkivloven, hvor samarbejdet mellem institutioner med opgaver på privatarkivområdet i øvrigt er reguleret, og derfor er spørgsmålet ikke behandlet nærmere i nærværende udredning.